

PRIKAZI STRANIH KNJIGA I ČASOPISA

Gaetano Salvemini: PREDIGRA DRUGOM SVETSKOM RATU¹⁾

Pisac ove knjige, italijanski istoričar, političar i publicista, pripada onim liberalnim intelektualcima čiji dugi i sadržajni *curriculum vitae* može da podnese kritiku vrlo progresivnog merila. On je u svojim historiografskim radovima identifikovao političku borbu sa borbom klasa, u javnom je životu propagirao socijalne reforme, a u međunarodnim odnosima osuđivao agresiju. Bio je protiv napada Italije na Tripolis (1911), a zalagao se za njenu intervenciju na strani Antante (1915), uz vrlo umerene ratne ciljeve, pa je dosledno ustao i protiv pretenzija Italije na Dalmaciju. Njegov ideološki i moralni stav doveo ga je neizbežno u sukob sa Musolinijevim fašizmom. Otuda gubitak katedre, zatvor, emigracija. U inostranstvu nastavlja oštru borbu protiv fašizma u sredini gde se široki intelektualni krugovi (ne samo desnice!) nisu ustručavali da proglaše Musolinija spasiocem Italije, čak i zapadne civilizacije, ili su bar blagonaklono pratili njegove akcije iznutra i spolja.

I u ovom najnovijem delu, posvećenom kolegama i studentima Harvardskog univerziteta, gde je delovao u poslednje vreme sve dok se nije vratio na svoju staru katedru u Firenci, Salvemini se obračunava sa Musolinijem, upravo sa njegovom spoljnom politikom, ali je analizira u evropskom, pa i svetskom sklopu, nastojeći da razgolit zakulisnu diplomatsku igru koja se završila katastrofom. Težište dela je na napadu na Etiopiju. Na tom se pitanju slomilo Društvo naroda, a sa njim i kolektivna sigurnost. To Salvemini prikazuje izvanredno reljefno. Ipak, zbog suviše sumarnog osvrtanja na Hitlerove akcije, na rat u Španiji i njegove odjeke u

evropskim kabinetima i posledice, nema prave proporcije događaja koje rekonstruiše.

Salvemini nije crpeo podatke ni u kakvim arhivama. Sve su one još zatvorene za period koji obrađuje i biće to još dugo. Stoga se morao zadovoljiti dnevnim štampom, parlamentarnim beleškama, literaturom, dakle, onim što je manje-više svima pristupačno. Ali je te izvore pedantno prikupio i vanredno vešto ugradio u svoje rekonstrukcije događaja i ličnosti. One su toliko uverljive da se teško može zamisliti da će ih budućnost pobiti u korenu. Kada svi službeni dokumenti budu došli na videlo istorije, senke i svetlost će se zaceo pravilnije rasporediti nego kod Salveminija, otkriće se i poneki pikantan detalj, ali verujemo da će ostati bitne crte slike koju nam on pruža. Za njih jamče činjenice.

Činjenice su doista glavni element Salveminijevog rada. Njih on utvrđuje, ocenjuje, upoređuje, povezuje u logičnu celinu. Na njima proverava izjave i čutanja, tvrdnje i demantije, adrese i rezolucije, da bi odvojilo istinu od laži. U činjenicama se ogledaju i ličnosti ove velike drame — Laval, Flandern, Baldwin, Hor, Idn, Blum, Staljin, Ruzvelt, Hal, Čerčil, Litvinov... Ne štedeći nikog, na neke od njih baca novu svetlost koja iz osnova menja njihov konvencionalni lik. Ne razbija otvorena vrata da bi dokazao krivicu Musolinija i Hitlera za rat — zbog čega možda njihovu intervenciju u Španiji jedva i pominje, ali za uzvrat neumoljivo analizira delatnost izvesnih državnika zapadnih demokratija koji, iza licemernih izjava o univerzalnosti mira i opštoj bezbednosti, žrtvuju niz malih naroda nezajamčljivim diktatorima u interesu svoje kratkovidne politike.

Uprkos svojoj vrlo dubokoj starosti — ušao je već odavno u devetu deceniju ži-

¹⁾ Gaetano Salvemini: *Prelude to World War II, Doubleday and Co, Inc., Garden City, New York, 1954.* (Knjiga je oštampana u Velikoj Britaniji.)

vota — Salvemini piše precizno i živo, izvanredno logično, sa mnogo duha. Čita se sa zadovoljstvom i ono što je odavno poznato. Ironija mu je tanana i javlja se kao posledica zgodno poređanih činjenica. Najviše pridobija čitaoca svojim nastojanjem da bude objektivan i nepristrasan.

*

Predfašističku Italiju Salvemini crta kao uobraženog bolesnika. Raspadom Austro-Ugarske ona se na severu oslobodila pritiska velike sile od 50 miliona ljudi. Razoružana Austrija od 6 miliona stanovnika nije je mogla ugroziti, a novostvorena Jugoslavija, suočena sa nemačko-mađarsko-bugarskom pretnjom, bila je suviše zainteresovana za njeno prijateljstvo da bi mogla voditi neku principijelnu antiitalijansku politiku. Italija je bolje prošla od Francuske koja se još uvek suočavala sa kompaktnom nemačkom masom. Čim se Nemačka bude ponovo organizovala, vrednost italijanskog prijateljstva će porasti u očima Francuske, Nemačke i podunavskih zemalja. Sedam decenija ranije Italija je bila samo »geografski pojam«. Sada je postala sila s kojom se ozbiljno računa.

Ipak su Italijani izašli iz rata potišteni i ogorčeni. Među pobednicima oni su jedini pali u krizu očajanja. Salvemini ne greši kada baca krivicu na italijanske državnike. Oni isti ljudi koji su uveli Italiju u rat počeli su, čim je ovaj završen, maglas da viču da je uzalud poginulo pola miliona Italijana i isto toliko osakaćeno, kada im »perfidni« saveznici nisu dali Dalmaciju, Malu Aziju, Etiopiju i ko zna šta još. Još više je Salvemini u pravu kada, idući za Borgezeom, ograničava osećanje izgubljenog rata na inteligenciju, upravo na intelektualnu i političku kliku koja je vladala Italijom i pretvarala pobeđu u poraz. Možemo prihvatiti i to da je pohod Danuncija, tog pesnika »bez morala i zdravog razuma«, na Rijeku bio najglasnija manifestacija takvog »paroksiastičkog očajanja«. Samo je suviše rečeno da se tadanji socijalni nemiri u Italiji mogu pravilno shvatiti tek kada se projektuju na psihološku pozadinu »osakaćene pobeđe«. Izgleda nam da bi bilo pravilnije izvesti ih iz poratnih ekonomskih teškoća koje su, kao i uvek, najviše pogudale mali svet. Vika predfašističkih dr-

žavnika na dojučerašnje saveznike trebalo je da skrene pažnju italijanskih masa sa pravih uzroka njihovih nedaća. Salvemini je izveo Musolinija na scenu sa dosta dramatskog smisla, ali ga Italija nije »dobila« zbog toga što nije imala dovoljno mudrosti — kako on kaže, već joj je nametnut od onih koji su verovali da će im fašizam najbolje zaštititi stečene ekonomske pozicije.

Izgleda nam da Salvemini sasvim pravilno prikazuje politiku koju je dvadesetih godina vodila bivša Jugoslavija prema Italiji: konačno odricanje od izgubljenih teritorija u Rapalu (1920) i Rimu (1924), tesna saradnja na ekonomskom polju, vojna saradnja u odbrani Austrije od Nemačke, priznanje ekonomskih pozicija Italije u Albaniji — da bi se za uzvrat Italija odrekla Dalmacije, odustala od vojne intervencije u Albaniji i uskratila podršku bugarskom i mađarskom revizionizmu i hrvatskom separatizmu. Ali je Musolini uporno odbijao pruženu ruku. On je radio na tome da izoluje Jugoslaviju umesto da pomogne formiranje balkanske i dunavske federacije. I dalje je pružao italijansku podršku Sofiji i Pešti, kao i austriskim (Zajpelovim) klerofašistima (to je njegov izraz), a uskraćivao je austriskim socijaldemokratima koji su, uz pomoć Italije, mogli da približe Austriju Čehoslovačkoj i Jugoslaviji. Išao je za trenutnim efemernim uspesima umesto da gradi budućnost. Nije shvatio da, slabeći Jugoslaviju, ne radi u korist Italije nego Nemačke. Ali da nije postupio ovako, Musolini ne bi bio fašista već državnik — što uvida i Salvemini, ali ne pokušava da unutrašnju i spoljnu politiku Italije dovede u logičnu vezu.

Iako pokazuje puno razumevanje za međunarodni značaj Jugoslavije, Salvemini nije gubio iz vida da se kralj Aleksandar »na čelu sa svojim vojnim, birokratskim i političkim klikašima« održao na vlasti grubom silom. Pokazuje i razumevanje za makedonsko nacionalno pitanje, ali ni ovdje ne čini nikakav napor da spoljnu politiku Jugoslavije shvati kroz prirodu njenog režima, o kome, kao što vidimo, nije imao nikakvih iluzija.

Salveminijev stav i manir ogledaju se najbolje u Etiopskom ratu. Da bi utvrdio odgovornost za ovaj skandalozan prepad »superiornije civilizacije« na državu staru hiljadama godina, on zahvata izdaleka.

U ugovoru od 14 decembra 1906 sporazumele su se Engleska, Francuska i Italija, prvi susedi Etiopije, da »neće ni na koji način dirati u suverena prava etiopskog cara«, ali su u isto vreme podelili zemlju na tri interesne sfere. Dalje se o tome nije dugo ništa čulo, jer su tri evropske sile bile zaposlene na drugoj s'rani. Ali odmah posle rata (1919) Italija traži od Engleske podršku za izgradnju pruge između Somalije i Eritreje kroz etiopsku teritoriju, a za uzvrat joj nudi svoju podršku u izgradnju brane na jezeru Tana. Engleska vlada je taj predlog stavila tada »u akta«. Ali je Čemberlen 1925 pristao na taj pazar. Naizgled, to je bio ekonomski ugovor, ali je bilo jasno da Musolini nije mogao provesti niti eksploatisati prugu kroz celu Etiopiju bez političke i vojničke kontrole te zemlje. Salvemini zaključuje vrlo uverljivo da je Čemberlen u decembru 1925 obavezao Englesku da neće sprečiti Musolinija da napadne Etiopiju pod uslovom da pri tome poštuje »specijalne britanske interese« u oblasti jezera Tana. Ni taj sporazum nije odmah realizovan. Musolini se tada više zanimao Albanijom, gde su Francuska i Engleska priznavale Italiji »specijalna prava«.

Preskočimo jednu deceniju. Početkom januara 1935 Laval odlazi u Rim i daje Musoliniju slobodne ruke u Etiopiji, o čemu je obavestena i Engleska. Sada počinje etiopska tragikomedija koju Salvemini majstorski režira na neoborivim činjenicama. Musolini šalje kroz engleski Suecki Kanal čitave armije u Somaliju i Eritreju ... da bi osigurao ove svoje kolonije od etiopske agresije! Uznemireno svetsko javno mnjenje okreće poglede na Zenevu, gde Društvo naroda »bdi« nad sigurnošću svojih članova, dakle, i nad Etiopijom. Tamo se Italija zaista proglašuje krivom i podvrgava sankcijama. Uskraćuju joj se artikli koji joj nisu bili neophodni ili ih je imala dovoljno. Naprimjer, stavljen je embargo na aluminijum, jedini metal koji je Italija proizvodila preko svojih potreba, ali ne na pamuk, bakar, gvožđe, čelik, naftu i uglj! Na spisku sankcija nalazile su se mazge, magarci i kamile, ali su nedostajali automobili svih vrsta! Lakrdiju u Zenevi vode Englezi i Francuzi. Sovjetski delegat čuti. Staljin je tada pokušavao da se od Hitlerove pretnje osigura sporazumom sa

zapadnim silama pa je prestao da se interesuje za kolonijalne narode. Dok male države na svoju štetu ograničavaju trgovinu sa Italijom, Englezi joj u sve većim količinama prodaju naftu, uglj, čelik. Iz Amerike Hal sipa moralne propovedi na Musolinija, koji u isto vreme dobija odatle sve što mu je potrebno za vođenje rata. Sjedinjene Američke Države zabranjuju izvoz oružja i u Italiju i u Etiopiju. Ko može reći da su bile pristrasne?

Tu je i engleska flota. Na nju računa englesko javno mnjenje koje je u ogromnoj većini protiv Musolinija i njegovog napada na Etiopiju. Engleska flota mora u Sredozemlje, ali Forinj ofis uporedo izjavljuje da dolazi onamo samo zbog oštrog stava italijanske štampe i ni zbog čega drugog! Engleska flota ima, dakle, da se bori protiv novina! Pored nje italijanski transporti nesmetano ulaze i izlaze iz Sueca. Ali, da bi engleski poručici obveznici mogli to bolje da shvate, govori im se da je italijanska flota vrlo jaka, a engleska slaba, iako je ova druga bila triput jača od prve. Kada je posle sporazuma Hor — Laval engleska javnost oduvala prvog, na čelo Forinj ofisa dolazi nov čovek, koji ne samo što nastavlja politiku svog prethodnika, nego vodi čak i goru. Hor je Negusu ostavljao neko parče zemlje, a njegov naslednik je dopustio da mu Musolini oduzme sve. U Francuskoj, posle Lavala dolazi Flanden, pa Blum, ali je politika ista. Niko nije drastičnije od Salveminja ocrtao odgovornost svih evropskih velikih sila za rat, etiopski i svetski. Nijedna knjiga nije bacila toliko pravog svetla na predigru Drugog svetskog rata.

Salvemini izbegava kolektivne pojmove, kao što su Francuska, Engleska, Italija... Njegovi junaci su ličnosti, ili bar vlade, ministarstva, partije — na koje tovari odgovornost. Doduše, on priznaje da pojedinci imaju svoje pristalice bez kojih ne bi mogli da vladaju nijednim selom, a kamoli milionskim državama. Ali, veran liberalnoj školi, on ne nastoji nigde da prozre u materijalne interese onih u čije ime su odgovorni državnici radili.

»Musketir«: POLITIKA, VELIKA STRATEGIJA I RATNA NAČELA¹⁾

U ovom članku anonimni pisac daje razne definicije o strategiji (s ovrutom na istoriju ratova) i razmatra ulogu i odnos između politike i strategije — dodirujući i poznata ratna načela. Kao motive svoga članka on citira reči admirala Bjola: »Vrednost razmatranja prošlih grešaka leži u tome što se, zahvaljujući tom iskustvu, može izbeći njihovo ponavljanje u budućnosti«, zatim iznosi mišljenje i shvatanja pojedinih vojnih teoretičara — kroz istoriske primere — i na osnovu analize teorije i prakse rasvetljava pojedine probleme. On se u uvodnom delu poziva na Fulera, prema kome je »rat još pre jedne ili dve generacije smatran samo instrumentom politike, a već danas se rat smatra politikom« i dodaje da je proučavanje ratova neophodno, kako bi se mogla shvatiti njihova suština, problemi i odgovarajući odnosi. Razmatrajući ratove XIX i XX veka, on ukazuje na zanemarivanje ratnih iskustava, na uspešne i neuspešne ratove, a naročito na važnost zaključenja mira i potseća na primer 1918 kada je dobijen rat, ali izgubljen mir, jer nije bio ostvaren određeni politički cilj.

Cilj i sredstva rata. Sećajući se Aristotela, učitelja Aleksandra Velikog, kome se pripisuje aforizam da je »krajnji cilj rata stabilan mir«, pisac smatra da je taj cilj politički; no, polazeći od toga da cilj rata treba da bude mir, on ipak smatra da se vojni cilj rata postiže uništavanjem neprijateljeve sile ili volje da se dalje bori. U vezi s tim on upoređuje ishod i posledice rata 1918 i 1815 u kojima je politički cilj rata britanske vlade bio da uspostavljanjem ravnoteže snaga osigura »trajan mir«, i konstatuje da politički cilj 1815 nije bio ostvaren samo pobedom u završnoj bici, već i na mirovnoj konferenciji, što nije bio slučaj u Versaju. On se slaže s mišljenjem najvećeg broja pisaca da politika i strategija moraju ići »ruku pod ruku«, i dodaje da politika mora biti uslovljena raspoloživim sredstvima. Kao primer ističe da je Britanija u prošlom ratu uzela izvesne obaveze na obe hemisfere iako je raspolagala sredstvima i flotom predviđenom samo za jednu od

njih. S druge strane, on smatra da je bezumno usvojiti politiku slabosti ili neutralisati samo da bi se izbeglo obezbeđenje potrebnih sredstava.

Strategija. Pisac podvlači da je pukovnik Henderson, poslednjih godina XIX veka, iznoseći značaj i važnost strategije, isticao često brkanje između taktike i strategije, koje ustvari postoji i danas. Naprimer, Oksfordski rečnik definiše strategiju kao »veštinu takvog pokreta ili rasporeda trupa ili brodova koji će neprijatelju nametnuti mesto, vreme i uslove za borbu, koji nama odgovaraju«. Prema Klauzevicu, »strategija je upotreba borbe kao sredstva za postizanje ratnog cilja«. Međutim, Henderson je strategiju definisao kao »veštinu da se neprijatelj navede na borbu«, a pod taktikom »metod kojim komandant pokušava da odnese pobedu nad protivnikom kada je borba već otpočela«.

Pisac se ne slaže sa mišljenjem da je strategija stvar zdravog razuma, ističući da ne treba izgubiti iz vida da je za njeno izvođenje potrebno visoko obrazovanje i jak karakter. Osnovno znanje se dobija objektivnim proučavanjem ratne istorije. Međutim, u proučavanju i primeni strategije postoji naročiti značaj problema ljudstva, kao i svih onih faktora koji čine »atmosfera rata«; prema Klauzevicu je borba između duhovnih i moralnih snaga obeju strana središte svega. Za potvrdu prednjeg pisac iznosi primere strategije generala Lija u Američkom građanskom ratu, kao i propast Francuske 1940. On smatra da je strategija svakog naroda uslovljena velikim delom geografskim položajem; navodeći primer nemačke strategije u prošlosti, koja je obično bila prinuđena da vodi rat na dva fronta i Francuske koja je vekovima morala da priprema strategiju u okviru odbrane svoje istočne granice, dok se politika Sovjetskog Saveza ne razlikuje mnogo od tradicionalnih ciljeva iz doba ruskih careva. Britanska strategija bazira takođe na geografskom položaju i povlači za sobom strategiju kombinovanih operacija mornarice i kopnene vojske.

Viša strategija u ratu posle 1918. Zahvaljujući dobrim delom Hendersonovim predavanjima na Generalštabnoj školi (1892—1899), kao i delatnosti Imperijalnog komiteta odbrane, Britanija

¹⁾ Policy, Grand Strategy, and Principles, by »Musketeer« *Journal Royal United Service Institution*, novembar 1955.

je bila spremnija za rat 1914, nego 1899; pobjede su pretstavljale očigledan dokaz uspješne primjene ratnih načela. Međutim, i tu je bilo grešaka i češćih neslaganja između vojnika i državnika.

Kao rezultat više studije i proučavanja ratova posle 1918, pisac pominje studiju o primeni ratnih načela generala Morisa, koji je, između ostalog, isticao da se ne sme smatrati da se strategija isključivo tiče samo kopnene vojske, niti da pomorska ili vazduhoplovna strategija pretstavljaju potpuno odvojene grane, ili da nisu povezane sa strategijom kopnenih snaga. On je u svom delu na kraju, umesto definicije dao sledeći savet britanskim oficirima: »Nemojte misliti o ratu u odnosu na pomorske, vazduhoplovne ili kopnene snage posebno, već u odnosu na nacionalnu snagu u celini«.

U pogledu vođenja rata, pisac iznosi mišljenje potpukovnika de Watvila iz 1930 koji je smatrao da vođenje rata mora biti podeljeno na ratnu politiku, koja spada u nadležnost državnika, veliku strategiju, koja spada u nadležnost vojnika, i strategiju u nadležnosti raznih komandanata velikih jedinica.

Prema mišljenju admirala Bojla, cilj rata je mir, a dublje proučavanje rata mora svakako obuhvatiti razmatranja u pogledu korišćenja pobjede, tj. kako zaključiti mir, pri čemu je važno dobro proučiti socijalne i ekonomske uzroke rata.

Osvrćući se na britansku »Ratnu službu« i »Operacije velikih jedinica« od 1935 pisac pominje sedam ratnih načela koja je usvojio Generalštab i koja su potvrđena u prošlom ratu: održavanje cilja, koncentracija snaga, sudejsivo, ekonomija snaga, bezbednost, iznenađenje i pokretljivost. U pogledu definicije velike strategije, on prihvata definiciju britanske »Ratne službe«: »Velika strategija je veština da se celokupna nacionalna snaga primeni na najefikasniji način za ispunjenje nacionalnog cilja. Na taj način, ona obuhvata diplomatiju, ekonomske napore, zaključivanje podesnih sporazuma sa saveznicima, mobilizaciju nacionalne industrije, raspodelu raspoložive nacionalne snage kao i kombinaciju upotrebe sva tri vida oružanih snaga«. Sudejstvo između ova tri vida i krajnji nacionalni cilj, treba »da prinude neprijatelja da napusti cilj zbog koga je pribegao oružju i da

zaključi mir pod zadovoljavajućim uslovima«. Da bi ispunili nacionalni cilj, *morarica, kopnena vojska i vazduhoplovstvo dejstvovace u kombinovanim operacijama da bi slomili otpor neprijatelja*. Međutim, ovo nije bilo ostvareno sve do pred kraj Drugog svetskog rata, jer je vazduhoplovstvo vodilo uglavnom samostalni vazdušni rat.

Primena strategije 1939—1945. U godinama između ratova mnogo je učinjeno u pogledu proučavanja vođenja savremenog rata, ali postoji razlika između pojmova znati i dejstvovati. Britanski Generalštab je uspešno delovao, ali vlada nije obezbeđivala potrebna sredstva, tako da je vojska bila prinuđena da vrši ogromne napore. U pogledu političkog cilja rata, naročito koalicionog, pisac podvlači da Zapadni saveznici, iako su bili pobednici u prošlom ratu, ipak, nisu uspeali da zaključe mir pod povoljnim uslovima. Oni nisu uspeali da uspostave ravnotežu snaga u Evropi, tj. politički cilj, zbog koga su stupili u rat i za čije se postignuće još uvek bore. On podvlači i štetnost odvajanja snaga i sredstava iz političkih razloga na razna ratišta, kao što je to bilo prošlog rata u Grčkoj i Somaliji, kao i »pomoć« Bagdadu 1941 i Madagaskaru 1942. Snage i sredstva koja se u tom cilju odvajaju imaju malu ili nikakvu političku vrednost — u pogledu postizanja krajnjeg cilja rata, jer su obično nedovoljni i slabi, a pritom oni slabe i glavno ratište. Međutim, u domenu velike strategije, on u tom smislu ističe dva uspešna poduhvata: pojačanje snaga Srednjeg Istoka 1940, i invaziju Severozapadne Afrike.

Ratna politika i velika strategija 1939—1945. Politika i velika strategija se moraju međusobno povezivati rukovodeći se osnovnim ratnim načelima koja imaju veze sa konkretnim zadacima datog trenutka. Pisac pridaje naročitu važnost načelu cilja i koncentracije u domenu politike i velike strategije, pošto ostalih pet načela proizlaze iz ovih ili se primenjuju u pojedinim fazama rata.

Britanski nacionalni cilj ostaje uvek isti, iako se često pojavljuje neodlučnost u pogledu metoda njegovog ostvarenja. Međutim, Zapadni saveznici u prošlom ratu nisu imali nikakav politički poslednji cilj, niti su Generalštab i vlada SAD uviđali da je cilj rata zadovoljavajuće mirovno rešenje, a ne samo pobjeda. Na-

pori predsednika britanske vlade u isticanju činjenice da je krajnji cilj rata ravnoteža snaga u Evropi i da političkom cilju treba pokloniti odgovarajuću pažnju, i to utoliko veću ukoliko se rat približuje kraju, nisu naišli na podršku.

Pisac iznosi sledeće tri greške Zapadnih saveznika u odnosu na Nemačku koje su prouzrokovale produženje rata i indirektno dovele do današnje zabrinjavajuće situacije u svetu: objavljivanje odluke 1943 godine da se prihvata samo bezuslovna kapitulacija; objavljivanje Morgentauovog plana u jesen 1944 o podeli Nemačke i o likvidaciji njenog industriskog potencijala i vraćanju na poljoprivredu; i bombardovanje — bez odabiranja — nemačkih gradova. Održavanje ravnoteže političkih i vojnih interesa i pravilno rešavanje kome od njih i kada treba dati prednost ima bitnu važnost za vođenje rata, a po rečima Velingtona, primena svih sredstava mora biti usmerena ka jednom jedinstvenom cilju. Za potvrdu toga on iznosi da politička kompanija u Grčkoj i Norveškoj — nije uspeła zbog nedovoljnih i neblagovremeno upućenih snaga.

Javno mnjenje, jednostavnost i vreme. Pisac posebno ističe značaj koji je javno mnjenje imalo u prošlosti, a naročito danas. Što se tiče jednostavnosti, za koju je bilo predloga da se uvrsti u ratna načela, pisac iznosi staru izreku: »Sve je u ratu jednostavno, ali je i najjednostavnija stvar teška«. No, ipak smatra da se mnoge stvari mogu uprostiti. Ne gubiti vreme, smatra se ponekad načelom; međutim, to je faktor koji se redovno uzi-

ma u obzir u proceni situacije. Pisac ističe potrebu i za načelom uzdržljivosti.

U zaključku se podvlači da je cilj rata mir, ali da posle pronalaska nuklearnog oružja, a naročito hidrogenske bombe, postoji bojazan i opasnost da bi opšti rat doveo do stvarnog uništenja učesnika i njihovih zemalja i da se na taj način ne bi dostigao krajnji cilj, ili bi zaključenje mira pod povoljnim uslovima bio težak i složen problem. Bez obzira na pojavu vazduhoplovstva ili kog drugog mako'iko »revolucionarnog« oružja, ratna načela ostaju na snazi samo su izmenjeni metodi primene, organizacija i sastav oružanih snaga. Načela ostaju putokazi, a zavisno od novih sredstava pojedina od njih dobijaju manji ili veći značaj; kao i u prošlosti, stara će načela biti primenjena na nove probleme.

Pisac je ukazao na mnoge i danas nedovoljno rešene probleme iz oblasti strategije kao grane vojne nauke, a naročito u pogledu odnosa između politike i strategije, koristeći se mnogim primerima. Naročito je podvukao značaj i potrebu izučavanja istorije ratova u cilju shvaćanja rata, baš iz tog odnosa između politike i strategije, kao i potrebu pravilnog shvaćanja primene ratnih načela. Iako ne iznosi posebno svoje shvaćanje o pojmu strategije, pisac ukazuje na razna mišljenja, čime daje izvestan doprinos rasvetljavanju ovog veoma interesantnog problema.

S. B.

Pukovnik Ajre: ZAOSTAJANJE VOJNIH DOKTRINA ZA RAZVOJEM NAORUŽANJA¹⁾

Pukovnik Ajre, poznati pisac zapažene studije *Ratna veština i tehnika*,²⁾ dao je u ovom članku analizu taktičko-strategijskih postupaka u Prvom svetskom ratu, sa osvrtom na Drugi, i u vezi sa razvojem tehnike naoružanja, da bi na kraju izveo kao izvesne korisne zaključke za današnje

nuklearno doba. Pisac naročito upozorava na činjenicu da je istorija puna primera iz kojih se vidi da su se državnicima i vojskovođama pripremali za protekli a ne za budući rat, pa su redovno doživljavali gorka razočaranja. *Glavni uzrok za ovo pisac vidi u konstantnom zakašnjanju vojne misli za razvojem tehnike*, pa je to i uzeo za temu ovog svog članka.

¹⁾ Immobilisme des doctrines et progrès des armements, par le colonel Ailleret, *Revue de défense nationale*, decembar 1955.

²⁾ *L' Art de Guerre et Technique* par le colonel Ailleret, Payot, 1954.

Pisac na početku kaže da su šapke i crvene pantalone iz 1914, kao i brzometne puške sa bajonetima, topovi 75 mm, vu-

čeni u galopu sa šest konja, i Galijenijevi taksi automobili iz Pariza već toliko zastareli, da danas izgledaju kao ratni dekor davnasnjih bitaka iz doba francuskog carstva, kraljevstva ili Srednjeg veka. Pa kad je to tako, nije li onda apsurдно pokušavati da se iz Bitke na Marni i onih koje su joj sledile izv. ače neka iskustva koja bi se mogla primeniti i u današnje atomsko doba? Zaista bi to bilo apsurдно ako bi se mislilo na iskustva koja bi se mogla direktno koristiti u pripremanju i izvođenju savremenih operacija. Sredstva su do danas toliko izmenjena da nijedan od metoda iz 1914 ili 1918 ne može više imati nekog naročitog interesa, a nije ga imao, treba priznati, ni 1940. Čak i ti »večni« ratni principi, te očigledne istine koje se vrlo često u ratnoj praksi zaboravljaju, moraju se prethodno osloboditi čitavih naslaga prošlosti koje se na njih talože kako u duhovima ljudi tako i u vojnoj nastavi uopšte.

Međutim, kako se ovde ne radi o »traženju nekih uputstava koja bi se mogla direktno primeniti«, ispitivanje i proučavanje prošlosti pokazuje kako su rešavani problemi slični onima koji se danas postavljaju. Taj metod naučnog ispitivanja i kritički duh kojim treba prilaziti svim proteklim ratnim događajima izoštriće metod istraživanja i pokazuje slabosti i ozbiljne greške koje su u svojim procenama činili čak i istaknuti autoriteti.

No, ovo ne sme da znači da bi oni koji sada, post faktum, otkrivaju greške svojih prethodnika, bolje radili da su bili stavljeni u njihove uslove. Za ljude koji su prvi put stajali pred novim fenomenom progressa naoružanja bilo je skoro normalno da, usled nedovoljnog poznavanja novog oružja, greše u predviđanjima.

Poznao je da je francuska ratna doktrina iz 1914 proizišla iz produbljenih studija Francusko-pruskog rata 1870/71 u perspektivi jednog kopnenog rata protiv Nemačke. To je, po pukovniku Granmezou, bila doktrina ofanzivnog rata, sa ciljem da se celokupnim snagama, u jednom jedinom naletu, unište glavne neprijateljeve snage. Moralni faktor i ctvoreno nastupanje ka neprijatelju koje se završavalo udarom bajoneta bili su osnovni faktori na kojima se zasnivao uspeh.

Pošovo učenje o napadu bilo je duboko prodrlo u trupu: »Da bi se neprijatelj prisilio na povlačenje, treba nastupati ka

njemu; da bi se osvojio položaj, da bi se zauzelo njegovo mesto, treba tamo stići. Ni najmoćnija vatra ne osigurava uspeh. Tada naročito počinje dejstvo masa pešadije. One idu pravo na cilj, stremeći svaka svom objektu, ubrzavajući hod što se više približuju, sledeći za snažnom artiljeriskom vatrom, pomažući se u isto vreme i svojom vatrom, da bi došle u blizinu neprijatelja, prve jurišale na njegove položaje, uskočile u protivničke rovove i sa najviše hrabrosti i volje završile napad udarom hladnim oružjem«.

Za savlađivanje neprijateljeve vatre postojala su samo dva pravila: razviti što jaču vatru i njome prikovati neprijatelja za zemlju, a pritom opet što brže nastupati.

Međutim, mitraljezi i brzometni topovi postojali su u vreme usvajanja ovakve vojne doktrine već dvadeset godina. Postojala je, prema tome, i mogućnost da se ovaj novi kvalitetni skok u naoružanju i u praksi ispita: Burski, Rusko-japanski i Balkanski ratovi! U njima se moglo videti da su mitraljezi i šrapneli brzometnih topova efikasni naročito protiv pešadije u pokretu na otvorenom polju. Ali i najmanji zakloni u rovovima, ojačani oblicama i džakovima zemlje, bili su dovoljni da zaštite ljudstvo. Stoga je jedna objektivna studija o mogućnostima novog oružja morala da istakne nemogućnost dejstva trupa na otvorenom polju i nepovredivost jednog lakog fortifikacionog sistema od napada pešadije čak i ako je potpomognuta poljkom artiljerijom.

Nažalost, istorija pokazuje da su obe protivničke strane došle do ovog iskustva u Prvom svetskom ratu tek posle dugog lutanja i po cenu stotine hiljada ljudskih života. Metodi kojima se želelo da iziđe iz nametnutog sistema rovovske vojne bili su tada, s obzirom na nedovoljna sredstva, neupotrebljivi.

Posle osvrta na granične sudare 1914. pisac potseća na poznatu Žofrovu zapovest sa Marne, u kojoj je stajalo: »Jedinića, koja više ne bude mogla da napreduje, treba po svaku cenu da održi zauzeto zemljište i da pre bude uništena na tom mestu nego da ostupi«. Ovo poslednje se i ostvarilo i tako je neprijatelj zadržan na celom frontu. General Monur je 8 septembra uveče poslao Vrhovnoj komandi ovakav izveštaj: »Moj obuhvatni manevar prema severu nije više mogućan. Dajem otpor na mestu. Ako budem

suviše jako pritisnut, povlačiću postepeno svoje levo krilo da bi posle, kada budem pomognut dejstvom Engleza i 5 arm. je, mogao da maršujem prema severu».

Stoga pisac zaključuje da se Bitka na Marni sastojala iz dve faze:

— zaustavljanja nemačkih snaga pred vatrom francuskih jedinica na celom frontu; i

— korišćenja stvorenog praznog prostora između 1 i 2 nemačke armije.

Prema tome, prve pouke koje je trebalo iz ove bitke izvući bile su: *neprijatelj se može zaustaviti modernim naoružanjem, a ofanziva se može izvoditi samo u slobodnim prostorima.*

Svi drugi zaključci o neuspehu u graničnim bitkama, koji su se odnosili na heterogenost trupa i slično, bili su pogrešni. Odnos između jačine odbrane i napadačeve vatre avgusta 1914 nije omogućavao ofanzivu na kakvu su bili naviknuti Žofri i njegovi savremenici. Bilo je nužno shvatiti da se ubuduće neprijatelj može savladati samo opsadnim ratom i materijalnim iznuravanjem ili stvaranjem novih sredstava koja će biti u stanju da otvore breše u frontu i eksploatišu proboj.

Ovo se iskustvo nije shvatilo ni do kraja 1915 i stalno se primenjivala strategija za čije se osvajanje nije raspolagalo potrebnim sredstvima. U 1916 stigla je na front teška artiljerija sa ogromnim količinama municije, pa čak i otrovnim zrnima. Prve su linije lako savladivane, ali se pred drugim, trećim opet stalo. Takvi su bili Verden za Nemce, a Soma za Saveznike. Istrošene su ogromne snage, a uporno traženog »proboja« nigde nije bilo, iako se stalno verovalo da se pred njim stoji.

Lojrd Džordž u svojim »Memoarima« piše kako je za vreme jednog obilaska fronta na Somi, vraćajući se u štab armije, sreo eskadron konjice kako gordo jašu prema frontu. Kada je upitao čemu su namenjeni, ser Daglas Heg mu je objasnio da se dovode što bliže linijama kako bi bili spremni za ubacivanje u brešu koju je trebalo da izvede Garda u napadu koji se pripremao. Konjica je, prema učenju opšteprihvate strategije, imala da »eksploatišu uspeh i pretvori nemački poraz u rasulo«.

U 1917 vidimo Nivelova nastojanja da u jednoj džinovskoj bici uništi glavne

snage neprijatelja. Tu se javljaju i prvi tenkovi. Ali njihova skromna brzina, vrlo mali radijus dejstva i neudoban smeštaj posade nisu im omogućili da se pokažu kao sredstvo za eksploataciju koje će omogućiti povratak na pokretni rat. Kada je 20 novembra 1917 kod Kambrea stvorena breša, konjanici koji su u nju ubačeni da nastave akciju tenkova bili su prosto prikovani za zemlju rafalima nekoliko retkih automatskih oruđa koje je neprijatelj nabrzinu bio postavio.

Godina 1918 je, pored savršenijih i mnogobrojnijih tenkova i teške artiljerije, donela i avijaciju. Ova su sredstva omogućila čitav niz proboja, ali je pomeranje ogromnih »opsadnih« sredstava dugotrajalo, a jedinice sposobne za pokret nisu imale dovoljnu vatrenu moć da svojim sopstvenim sredstvima slome improvizovanu odbranu koja im se suprotstavljala u dubini probijenog fronta. Ipak su tenkovi i avioni najviše doprineli rušenju neprekidnih frontova i jasno nagovestili njihov kraj. Time je pronađeno ofanzivno sredstvo protiv pozicijskog rata, ali ono nije pravilno shvaćeno. U većini zemalja, a naročito u Francuskoj, ostalo se i pole rata pod uticajem neprekidnog fronta čija je egzistencija postala skoro dogma. Dok se za vreme rata, kada se nametalo neprekidni front, nastojalo svim silama da se ponovo pređe u pokretni rat, tog su se neprekidnog fronta držali posle Prvog svetskog rata po svaku cenu. Čak se i 1936 u zvaničnoj instrukciji tvrdilo da će se »protivtenkovski top 25 mm suprotstaviti tenku kao što se i mitraljez suprotstavio pešadiji za vreme poslednjeg rata«.

Koliko je ovo bilo pogrešno pokazao je Drugi svetski rat. Odnos između odbrane i napada bio je znatno izmenjen, te je bilo nemoguće uspostavljanje čvrstih neprekidnih frontova. Ovome je naročito doprineo spreg tenk-jurišni avion koji je ispoljio tako veliku moć proboja i eksploatacije da mu se nijedan front nije mogao suprotstaviti.

Do kog su stepena duhovi uvek konzervativni i kako teško priznaju nužnosti koje proizilaze iz evolucije naoružanja, najbolje se vidi baš iz same Nemačke koja je, istina, sa dosta umerenosti, prihvatila doktrinu oklopnih jedinica. Mnogi nemački generali i danas pišu i tvrde da je razvoj nemačkih oklopnih jedinica nailazio na veliki otpor u Vrhovnoj ko-

mandi.³⁾ »Odgovorni vrhovi nisu blagonaklono gledali na razvoj tenkovskih snaga, jer ni oni sami nisu razumeli njihovu upotrebu niti se osećali sigurni u njihovoj primeni«, izjavio je tenkovski komandant general fon Toma.

Pisac ističe da se u ovom smislu nije grešilo samo 1940, već i u toku celog rata. Nije bio redak slučaj da su izvesne geografske linije otsudno branjene iako se znalo da će se, gubeći defanzivnu btku, izgubiti i najveći deo angažovanih snaga na tom području. U primeni ovakve strategije naročito su negativni Hitlerovi primeri posle 1942 godine: u Africi je sprečio Romela da se blagovremeno povuče; u Normandiji je uzaludno pokušavao da do kraja zadrži izlaze iz mostobrana, dok su Rundštet, Romel, a potom i fon Kluge, uporno tražili dozvolu da manevruju u povoljanju dok je takvo rešenje još bilo moguće.

Na kraju članka pisac ponovo ukazuje na zakašnjenje u prilagodavanju taktike, a potom i strategije, razvoju savremenog naoružanja. Uvek je konstatovana izvesna »fazna razlika«, kako bi to fizičari rekli, između osnovnih uzroka promena taktike i zaključaka koje je iz njih trebalo izvući. U svakoj je epohi bilo pojedinaca koji su predviđali promene koje će nova oružja

svojim svojstvima nametnuti načinu vođenja borbe. Ali, nažalost, takvi umovi obično nisu bili shvaćeni, niti je njihovim predviđanjima pridavan neki veći značaj.

Iskustva prošlih ra ova, kru o shvaćena, postaju vrlo opasna, jer stvaraju navike kojih se čovek često teško može osloboditi. Stoga, zaključuje pisac, vojni mislioci, bilo da studiraju u tišini kabineta ili su na odgovornim položajima i zaduženi za odluke koje stvaraju sutrašnju strategiju, ne treba nikad da zaborave da se većina njihovih prehodnika, podrazumevajući tu i one najveće, stvarno i sistematski »pripremała za protekli rat«. Postoji tu jedan prirodni zakon koji mogu da savladaju jedino ako se uzdignu iznad svih ličnih iskustava, navika, predrasuda, usvojenih doktrina, da bi strogo naučnim i objektivnim metodom, baziranim na analizi osobina modernog oružja, mogli da procenjuju taktičke pojave.

To je osnovna pouka koju daje isorija i ona se mora primeniti na današnje atomsko doba. Više nego mitraljez, tenk i jurišni avion, nuklearni eksploziv uvodi u bitku promene koje će izmeniti čtav izgled rata. To je evolucija kojoj se čovek mora prilagoditi bez zadržavanja i oslanjanja na jednu, čak i skor, prošlost.

M. P.

Zan Venvelkenhojzen: **POSTANAK MANŠTAJNOVOG PLANA¹⁾**

Ceo svet je bio iznenađen brzim i velikim uspesima koje su Nemci 1940 godine postigli u operacijama na Zapadnom frontu. Zahvaljujući, pre svega, iznenađenju, pravilnoj upotrebi novih borbenih sredstava, primeni novih taktičkih postupaka, uspešnom dejstvu i sadejstvu oklopnih jedinica i avijacije, itd., a naročito mnogobrojnim slabostima protivnika, Nemci su za relativno kratko vreme naterali na kapitulaciju holandske, belgiske i francuske oružane snage, a britanskim ekspedicionim snagama kod Denkerka naneli su teške gubitke u ljudstvu i materijalu. Većina vojnih kritičara i istoričara s pravom smatra da su Nemci mogli postići ovakve uspehe blagodareći svome

planu koji im je omogućio da iznenade protivnike i postignu velike početne uspehe na r. Mezi. Ovo je imalo odlučujući uticaj na dalji tok i konačan ishod operacija na Zapadnom frontu. Pisac ovog članka pokušao je da iznese zasluge generala Manštajna oko usvajanja i realizacije ovog plana. On je izneo dosada nepoznate, iako nedokumentovane, podatke da je nemački ministar inostranih poslova uspeo da ubedi Hitlera da će se Francuska i Velika Britanija pasivno držati za vreme nemačkog napada na Poljsku i da će se ograničiti samo na usmenu izjavu nezadovoljstva.

Pisac je potvrdio već ranije poznatu činjenicu da je generalitet nemačkih kopnenih snaga, ustvari, *Oberkommando des*

³⁾ Naročito dokumentovane podatke u ovom smislu dao je Guderijan u svom poznatom delu *Erinnerungen eines Soldaten*. — Prim. M. P.

¹⁾ The origin of the von Manstein Plan, by Jean Venwelkenhuyzen, *The Army Quarterly*, januar 1956.

Heeres (OKH), bio protivnik da se ofanziva na Zapadu preduzme još u toku 1939, jer je smatrao za nužno da se prethodno izvrši reorganizacija i popuna vojske, otklone nedostaci i iskoriste borbena iskustva iz rata u Poljskoj, kao i da se čeka pogodnije vreme za upotrebu avijacije i oklopnih jedinica, koje su predstavljale glavnu udarnu i manevarsku snagu nemačke vojske.

Hitler je brzo i nepovoljno reagovao na takvo mišljenje generala. On ih je u jednom govoru vrlo oštro napao, a zatim je 9 oktobra 1939 izdao direktivu br. 6 (dokument C-62) kojom se naređuje OKH da odmah preduzme pripreme za ofanzivu sa težištem na desnom krilu, sa ciljem da se tuku što jače neprijateljske snage i zauzme što više zemljišta u Severnoj Francuskoj, Belgiji i Holandiji, kako bi se dobila pomorska i vazduhoplovna baza za napad na Britanska Ostrva i zaštitila za Nemačku vitalna Rurska Oblast.

U cilju izvršenja ovih priprema, Hitler je naredio da se i grupa armija »A« iz Poljske prebaci na Zapadni front. General Erih fon Manštajn, načelnik štaba grupe armija »A«, primio je 21 oktobra od OKH zapovest (»žuti« plan od 19 oktobra) za prethodnu ofanzivnu operaciju na Zapadnom frontu. U uvodnom delu ove zapovesti bili su formulisani opšti zadaci nemačkih snaga, slično navedenoj Hitlerovoj direktivi od 9 oktobra, a zatim su detaljnije precizirani zadaci grupama armija »A«, »B« i »C«, kao i armijskoj grupi »N«. Inspirisana poznatim Slifenovim planom od 1905 (koji je bio znatno oslabljen prilikom realizacije 1914), OKH je predvidela da težište ofanzivnih operacija bude kod grupe armija »B« — koja je imala zadatak da probije belgiske granične položaje severno od Liježa i da, posle forsiranja Albertovog kanala i r. Meze između Liježa i Namira, prikupi snage severno i južno od Brisla kako bi odmah mogla da nastavi napade ka zapadu, upućujući jake motomehanizovane snage iz rejonu Anversa prema prostoriji Gan-Briž. Grupa armija »A« imala je pomoćnu ulogu, a zadatak joj je bio da štiti napad grupe armija »B« od neprijateljevih protivudara s juga i jugozapada, dok je njena desnokrila armija imala da pređe r. Mezu južno od Namira sa ciljem da južno od r. Sambre zaštiti ili potpomogne dalji napad grupe armija »B« prema zapadu.

General fon Manštajn nije bio zadovoljan ovim planom za operacije na Zapadnom frontu, pošto nije pružao uslove za brz i odlučujući uspeh. Stigavši u Koblenc 24 oktobra, gde se nalazio štab grupe armija »A«, general fon Manštajn je izneo ova zapažanja svom komandantu generalu fon Rundštetu i pomoćnicima.

Pošto se upoznao sa primedbama svoga načelnika štaba, general Rundštet ga je ovlastio da OKH pismeno predloži novi i pogodniji plan.

U međuvremenu je štab grupe armija »A« dobio novu varijantu plana »žuti«, datiranu 29 oktobra 1939. Zadržavajući uglavnom osnovnu ideju ranijeg plana, OKH je ovom novom varijantom predvidela pojačanje snaga na težištu operacija (grupe armija »B«) od 37 na 43 divizije i spuštanje dve vazdušnodesantne divizije kod Gana. Ova nova varijanta izazvala je još veće nezadovoljstvo kod Manštajna zbog povećanja broja nastupnih pravaca i ekscentričnog dejstva armija.

Pošto je dobio puno ovlašćenje i podršku svoga komandanta, general Manštajn je 31 oktobra 1939, pod potpisom generala Rundšteta, poslao komandantu suvozemnih snaga generalu Brauhiču detaljno obrazloženi memorandum, u kome je kritikovao usvojeni plan i predložio njegove korenite izmene.

Verujući da su Francuzi i Britanci koncentrisali najjače i najbolje snage prema belgiskoj granici, sa ciljem da odbranom na ranije utvrđenim graničnim položajima ili upadom u Belgiju pokušaju da parališu dejstvo nemačkog jakog desnog manevarskog krila, što bi moglo dovesti do frontalnog potiskivanja protivničkih snaga i stabilizacije fronta na r. Somi, general Rundštet je u ovom memorandumu osporio vrednost i posumnjao u uspeh navedenog plana. Radi toga je predložio da se protivničke snage izazovu da prve preduzmu ofanzivnu preko Belgije, da glavna ofanziva otpočne tek uproleće na južnom, najtežem ardenskom pravcu sa ciljem da se na r. Mezi, južno od Namira, probiju vrlo slabi francuski i belgijski položaji, a potom da se munjevitim dejstvom motomehanizovanih snaga pravcem Aras—Bulonj dostigne Kanal Lamanš, tako da se u severnoj Francuskoj i jugozapadnoj Belgiji oteku i unište glavne francuske, britanske i belgiske snage. Za izvršenje ovog zadatka trebalo bi grupu armija »A« pojačati jednom no-

vom armijom, a 4 i 12 armiji dodeliti jake motomehanizovane snage radi povećanja udarne snage, odnosno izvođenja smelih manevara.

Nasuprot majoru Elisuu,²⁾ koji je u zvaničnoj britanskoj istoriji izneo da je general Rundstet bio inicijator ovog plana, pisac članka je ubedljivo i dokumentovano dokazao da je general Manštajn prvi uočio slabosti i nedostatke prve i druge varijante plana »žuti« i da je on prvi dao predlog da se ofanziva preduzme glavnim snagama na ardenskom pravcu.

Međutim, pisac nije do kraja potpuno obradio i osvetlio ovaj problem, već se zadovoljio konstatacijom da general Halder nije usvojio predloženi plan i da je

u vezi s tim general Manštajn premešten po kazni na novu dužnost. Mišljenja sam da je bilo potrebno i moguće da p.sac do kraja detaljno obradi evoluciju nemačkog plana za rat 1940, te da na taj način istakne pravu ulogu generala Manštajna, tim pre što je ovaj u svojoj najnovijoj i vrlo zapaženoj knjizi³⁾ dao dosta novih podataka i dokumenata o ovom važnom pitanju. Opšta slabost svih dosadašnjih članaka i knjiga je ta što nigde nije tačno izneto grupisanje nemačkih snaga u maju 1940, prilikom realizacije Manštajnovog plana. Nažalost, ni pisac ovog članka nije dodirnuo ovo važno pitanje koje bezumnje interesuje sve vojne istoričare i kritičare.

M. P. M.

Potpukovnik Pjer Dipon: NASTAVA I OBUKA KAO BORBENI PREDUSLOVI¹⁾

Poznato je da je dobro izvedena obuka oduvek igrala važnu ulogu prilikom ocenjivanja borbene sposobnosti neke jedinice, kao i da pri naoružanju približno iste vrednosti, jednakom broju i moralu, pobeđu obično odnosi bolje obučena jedinica — pod uslovom da je dobro rukovodena. Pri stalnom usavršavanju naoružanja, kao što je to danas slučaj, nepotpuno izvedena borbena obuka mogla bi da ima teške i nepopravljive posledice, bez obzira na nadmoćnost te vojske u tehničkom ili drugom pogledu.

U Prvom svetskom ratu je približno jednaka vrednost suprotstavljenih masa ličila na ono što se u mehanici naziva »stabilna ravnoteža«. Međutim, već u Drugom svetskom ratu ta je ravnoteža dobila karakter nestabilnosti, a postoje svi znaci da će se u eventualnom budućem ratu ta nestabilnost još i povećati. U takvim uslovima, inferiorni položaj u koji bi jedna strana — usled nepotpuno izvedene obuke — bila dovedena još u početku eventualnog sukoba, ne bi se više nikako mogao popraviti, ni bi preživeli borci prvih sudara imali novih mogućnosti da dopune svoju borbenu obuku.

U vezi s tim i pisac ovoga članka izlaže neka svoja razmatranja o toj obuci, ograničavajući se uglavnom na pojedinačnu, odnosno obuku sasvim malih jedinica. Bez pretenzija na originalnost iznetih ideja, pisac želi²⁾ da ukaže samo na izvesne probleme, dok njihovo rešenje prepušta, kako sam kaže, daleko merodavnijim od sebe.

Sasvim je logično da se, u doba kada materijal dobija sve veći značaj, čovek — borac ne može posmatrati odvojeno od njega, i obratno. Sve dok era ratovanja »pritiskom na dugme« ne otpočne, izgledalo bi isto tako pogrešno pridavati materijalu, kao što to čini general-major Fuler u svojoj knjizi »Uticao naoružanja na istoriju«, pretežni značaj u ocenjivanju vrednosti jedne vojske, kao i negirati ovo i taj značaj pripisivati samo ljudskom faktoru.

U takvim bi uslovima prvi cilj borbene obuke bio postizanje pravilnog, ili bar zadovoljavajućeg odnosa u složenom problemu čovek — materijal. Ideja vodilja, kojom treba da bude nadahnut svaki starešina pre početka ove obuke, bila bi da se rezultati borbene obuke ne cene prema uspehu na vežbištu ili poligonu, već u borbi. Mali će značaj tada imati rezultati

²⁾ Major L. F. Ellis, *The War in France and Flanders 1939—1940*, London, 1953.

³⁾ Erich fon Manstein, *Verlorene Siege*, Bon, 1955. Ova knjiga će verovatno biti naknadno prikazana u »Vojnom delu« — Prim. M. P. M.

¹⁾ L' instruction: prélude au combat, par le Lieutenant-colonel Pierre Dupont, *Revue militaire d'information*, 10 mart 1956.

zabeleženi u dnevniku gađanja ili postignuti na raznim mirnodopskim streljačkim uakmicama. Pravi rezultati obuke mogu se videti samo pred stvarnim nepr. jatelj-
jem u ratu.

Stoga i jedinice čija se upotreba predviđa za partizanski način ratovanja moraju dobiti sasvim različitu borbenu obuku od onih čije se angažovanje očekuje u klasičnom ratu. Uz tu obuku budućih partizanskih jedinica mora se dodati specijalan plan obuke ako se predviđa upotreba nuklearnog oružja.

Ukraino, potrebno je da se borbena obuka orijentiše prema načinu dejstva eventualnog neprijatelja, koji treba dobro poznavati. Komandant će izabrati jednu pretpostavku, ili više njih, u odnosu na tog neprijatelja, vodeći računa o tome da tom obukom ne treba žele i da se jedinica osposobi za sve, jer se onda rizikuje da se ne postigne ništa. S druge strane, ta obuka mora biti neprekidna; uprotivnom, sposobnost ljudi za borbu smanjuje se, brže ili sporije, s obzirom na dužinu trajanja prekida. Pisac je mišljenja da bi u ocenjivanju postignutog rezultata svake borbene radnje, kojoj se obučava izvesna jedinica, trebalo odrediti željeni maksimum i minimum, vodeći računa o dejstvu budućeg neprijatelja i vremenu posle koga će ti rezervisti primeniti stečeno znanje u borbi. Tako, na primer, da bi se ocenila efikasnost dejstva posade jednog tenka u borbi protiv neprijateljskog tenka, treba utvrditi koliki je broj zrna prosečno potrebno da bi se dobio pogodak u tenk; zatim, koje je vreme prosečno potrebno od otvaranja sopstvene vatre do postizanja toga pogodaka, naročito od trenutka kada je i neprijatelj otvorio vatru. Svakako da rezultat ove kontrole zavisi od rada cele posade: veštine vozača tenka, sigurnosti i brzine dodavaoca municije i vrednosti samog nišandžije. Njihov će rad zavisiti od: prethodno izvedenih vežbi, bojnih gađanja (pojedinačnih i skupnih), kraćih ili dužih prekida obuke, kao i od toga da li se dejstvuje danju ili noću, jednom rečju, od organizacije borbene obuke i vremena utrošenog na nju.

U toj je obuci najvažnije utvrditi efikasnost kojom neka posada ili jedinica koristi svoje naoružanje u borbi. U doba mira to se ne može tačno utvrditi. Stoga je potrebno postignute rezultate, u uslovima koji su najbliži stvarnim — na bo-

jištu, smanjiti za izvestan koeficijent. Pa i tada će mirnodopskoj borbenoj obuci nedostajati stvarni borbeni element psihološkog karaktera — strah. Iako se teži da se ta obuka izvede što realnije, ipak se za vreme mira sve preduzima da ne dođe ni do kakvog nesrećnog slučaja. A čim ne postoji verovatnoća da će se takav slučaj dogoditi, nema ni onog straha koji je u ra'u, u većoj ili manjoj meri, karakterističan kod čoveka. Besumnje, mali je broj komandanata koji bi za vreme mira pristali da porodici nekog svog poginulog, ili bar ranjenog, vojnika objašnjavaju hladnom logikom kako su takvi nesrećni slučajevi potrebni da bi se mirnodopska obuka što više približila ratnoj. Zato se u toj obuci moraju tražiti drugi putevi koji će biti najbliži stvarnim. Na tom planu postoji niz interesantnih rešenja, naročito kod Anglosaksonaca, među kojima, kao primer, pisac navodi prostorije za privikavanje na noćnu tminu, pri čemu se koriste manevarske mine radi obuke u cpreznom kretanju i privikavanju na iznenadne eksplozije, u drugim se prostorijama ispravljaju razne greške u radu vojnika, koje bi za vreme rata mogle biti smrtonosne.

U primeni raznih metoda u izvođenju borbene obuke interesantan je i primer iz poslednjeg rata koji je general Reno izneo pred pripravnicima. Centra za više vojno obrazovanje u Francuskoj. Za jednu eskadrilu bombardera B. 29, stacioniranu na Marijanskim Ostrvima, trebalo je u mesečnom planu obuke sastaviti ra pored časova letenja i uskladiti ga sa brojem časova za izvršenje borbenih zadataka. Iskustvo je potvrdilo da se rezultat dejstva na cilju, kada se 10% vremena posvetilo borbenoj obuci, udvostručio prilikom izvršenja borbenih zadataka u odnosu na raniji rezultat kada se samo 4% vremena davalo na borbenu obuku, a 96% na izvođenje borbenih zadataka.

*

Prilično detaljnom analizom mogla bi se utvrditi najbolja mogućna organizacija izvođenja borbene obuke, tj. mogao bi se naći način kako da se, s obzirom na uloženi trud, postigne što bolji rezultat. Očigledno je da će do izvesnog nivoa taj rezultat biti proporcionalan sa uloženim trudom. Potom će nastupiti period kada će se u izvođenje obuke ulagati mnogo

truda, a rezultat će biti neznatan. Najzad, nastupiće momenat kada će rezultat stagnirati. To je karakteristična granica u složenom problemu čovek — materijal. Sličan je slučaj i u sportu, gde svaki atletičar ne može da pređe postignutu granicu u svojoj disciplini, iako i dalje marljivo trenira.

Zato i postoji potreba da se, još pre početka izvođenja borbene obuke, s obzirom na poznavanje verovatnog neprijatelja i činjenicu da efikasnost obuke srazmerno opada posle završene aktivne službe, izvrši selekcija ljudstva i materijala kako bi se na kraju obuke mogao postići predviđeni nivo. Ovde se mogu pojaviti više slučajeva. Ako čovek uvidi da se postavljeni cilj može postići, tj. da se nalazi u granicama njegovih mogućnosti, njegovi će napori često čak i preći te granice. Međutim, postavljeni cilj može i da bude van granica ljudskih mogućnosti, a to će se desiti kada pomenuta selekcija ne zadovoljava ili je upotrebljeni materijal slab. Tada će se i komandovanje naći u dilemi: ili da takav materijal zameni savremenijim, sa kojim se zadovoljavajući rezultat može ostvariti samo posle izvanredno naporne obuke, ili da izvrši izmenu u raspodeli budžetskih stavki između rashoda namenjenih proizvodnji ratnog materijala i rashoda za nabavku sredstava za mirnodopsku obuku, ili, pak, da produži rok služenja u vojsci za izvesne specijaliste.

Pisac je mišljenja da će ubuduće biti mnogo više boraca — specijalista nego dosad i da će se oni tada moći sve manje i manje međusobno zamenjivati. Zatim, da se odgovarajućim zakonom može regulisati broj i dužina trajanja vežbi rezervista, kao i njihov program i plan rada. Najzad, ekipe specijalista, obrazovane

za vreme mira, moraju obavezno i u celini biti obnovljene u slučaju mobilizacije, računajući pritom na obavezan gubitak njihove efikasnosti.

Prilikom izvođenja obuke treba se čuvati teške i opasne mane suviše velikog prakticisma — *rutine*. Vrlo je primamljivo svake godine ponovo prepisivati program obuke iz prethodne godine. Plan je samo da li je on i sada prilagođen postavljenom cilju. Činjenica je da se događaji razvijaju neobično brzo. Međutim, o slučaju japanskih ribara koji su marta 1954 na moru pretrpeli zračenje od radioaktivne prašine, javnost je²⁾ saznala tek početkom 1955. Može se pretpostaviti da bi u slučaju eventualnog sukoba savremene armije bile izložene posled cama sličnih »nuklearnih zbivanja«. Zato treba imati u vidu neizbežnu opasnost kojoj bi se nesvesno mogla izložiti jedna u tom pogledu neobaveštena i neobučena jedinica.

Najzad, potrebno je da instruktori budu nadahnuti onom ljubavlju za izvođenje obuke, koju je još pre 150 godina princ de Linj, beležeći ove redove, želeo da vidi u svakom oficiru:

»Volite vojnički poziv iznad svega ostalog, do strasti, da, strast je pravi izraz... Ako Vas vežbanje, makar se radilo samo o jednom bataljonu, ne oduševi, ako ste rasejani, ako ne strepite pri pomisli da bi kiša mogla da omete Vaš puk pri manevrovanju, ustupite Vaše mesto nekom mlađem čoveku kakvog ja zamišljam; taj će biti ubeđen da treba učiniti triput više nego što to njegova dužnost nalaže samo da bi je izvršio kako treba. Teško mekušcima! Neka se vrate kući u naručje svoje porodice.«

V. H.

General-major Hamilton H. Hanze: BOLJE SUĐENJE — BOLJI MANEVRI¹⁾

(prostorni sistem suđenja)

Da li će se uslovi na mirnodopskim vežbama više ili manje približiti ratnim i te vežbe biti više ili manje poučne, zavisi u prvom redu od načina suđenja koji se

na njima primenjuje. Američka armija primenjuje na vežbama uglavnom sudije koje su vezane uz jedinice jedne i druge strane. Pisac članka smatra da takav si-

¹⁾ Better umpiring means better maneuvers — An area empire system, by Major general Hamilton H. Howze, *The Army Combat Forces Journal*, novembar 1955.

²⁾ Pisac misli na prve podatke koji se odnose na bombu U 238, posle čije je eksplozije i došlo do ovog zračenja. — *Prim. V. H.*

stem suđenja nije pogodan, jer dovodi do čestih zastoja u dejstvu, a odluke sudija obično nisu objektivne. Sistem koji pisac objašnjava kasnije imao bi u odnosu na sadašnji sledeća preimućstva:

— poticao bi starešine na donošenje boljih odluka, jer bi sudije bile u mogućnosti da neposredno i samostalno sude u zoni sudara;

— odluke bi bile autoritativnije, jer se sudije kod protivničkih jedinica ne bi, kao sada, među sobom raspravljale;

— sprečila bi se pristrasnost, do koje dolazi zbog pridavanja sudija jedinicama;

— došao bi više do izražaja uticaj zemljišta, inicijativa, iznenađenje, manevar i sl., koji se sada ne uzimaju u obzir pri određivanju uspeha, već se vodi računa samo o matematičkom odnosu snaga;

— postigla bi se ekonomija u broju sudija, jer se oni ne bi jedinicama davali ravnomerno već prema potrebi borbenih dejstava.

Veliki manevar, po mišljenju pisca, treba da se deli na periode od po 48 časova, između kojih bi se davalo po 24 časa prekida, da bi rukovodilac za to vreme davao dopunske situacije. Ovim se izbegava mešavina jedinica do koje neminovno sada dolazi; sudije su po sadašnjem sistemu prisiljene da često zaustavljaju jedinice, što dovodi do velikih teškoća.

Nedostatak noćnih dejstava. Pisac smatra da ograničenja koja se na manevrima sprovode u pogledu noćnih dejstava (primena samo malih noćnih napada) nisu opravdana. Teškoće u suđenju, koje se navode kao razlog za ovo, biće otklonjene primenom dovoljnog broja sudija vezanih za rejone. Opasnosti se otklanjaju podelom manevra na periode od 48 časova. No, noćne napade ne treba vršiti na objekte udaljene preko 5 km od polazne linije, a vozila treba noću da upotrebljavaju prednje osvećenje.

Procenjivanje gubitaka. Sadašnji sistem dovodi i do drugih nepravilnosti. Tako, jedinice koje su onesposobile neprijatelja pred sobom dobijaju samo neznatna preimućstva. Uništene jedinice ponovo »oživljavaju« i to nekad u kratkom vremenu. Sudije često zaustavljaju jedinice. O gubicima se ne vodi računa, pored ostalog, i zbog toga što se daje vrlo malo manevarske municije za predstavljjanje vatre. Često se dešava da

obe strane smatraju da imaju uslova za uspeh, te dolazi do neprirodnih situacija.

Pisac smatra da bi za pretstavljjanje vatre bilo korisno da se upotrebljava dim u boji koji bi se bacao pomoću ručnih bombi: crvena dimna bomba obeležavala bi tenkovsku ili protivtenkovsku vatru, zelena — vatru ručnog oružja, a bela — dimna zrna obeju strana.

Glavni sudija treba da ima kontrolu nad svim poslovima. On ima nekoliko pomoćnika koji kontrolišu suđenje bilo na jednom delu manevarske prostorije za sve vreme vežbe, bilo na celoj prostoriji za izvesno vreme. Glavnom sudiji i njegovim pomoćnicima pomaže štab opšteg tipa, koji prikuplja podatke o taktičkoj i pozadinskoj situaciji.

Organizacija i nadležnost sudija. Pisac predlaže da se organizuju sledeće vrste sudija: sudije kod jedinica *RU* (*resident umpire*), sudije za sudar (*B* i *C* ekipe), sudije za atomsko dejstvo (*A* ekipe) i ekipe za imitaciju vatre (*AFM*).

Sudije kod jedinica pridaju se svakoj komandi, počev od bataljona naviše, kao i svakoj pozadinskoj ustanovi divizije i više jedinice. Ove se sudije nalaze stalno uz jedinice za sve vreme vežbe. Na čelu svih sudija kod jedinica jedne strane nalazi se najstariji (glavni) sudija te strane (*RS* — *resident senior umpire*), i to uz najstariju komandu te strane. Na čelu pozadinskih sudija jedne strane nalazi se najstariji pozadinski sudija (*RSL* — *resident senior logistics umpire*), i to uz najstariju komandu strane, a počinjen je najstarijem sudiji te strane.

Sudije za sudar grupišu se u ekipe za presuđivanje dejstva bataljona (*B* ekipa) i čete (*C* ekipa). Ekipe su prikupljene u grupu koja, kao sudiska rezerva, stoji na raspolaganju glavnom sudiji da bi, prema potrebi, iz nje upućivao pojedine ekipe da sude o sudaru na licu mesta. Starešina *B* ekipe je najodgovornije lice za presuđivanje. Stoga se za tu ulogu biraju odlični taktičari, sa ratnim iskustvom, čina pukovnika ili potpukovnika. Starešina *C* ekipe ima takođe pravo taktičkog presuđivanja. Za ovu se ulogu uzimaju oficiri čina potpukovnika ili majora. Za starešine *L* (pozadinskih) ekipa uzimaju se pukovnici, potpukovnici ili majori, koji su na dužnosti načelnika *G4* ili pomoćnika načelnika *G4* u diviziskom ili većem štabu.

Pomoćnici sudija u C ekipama i ekipama za imitaciju, kao i sudija uz bataljon, mogu biti i stariji podoficiri.

Najstariji sudija jedne strane vrši koordinaciju i kontrolu rada nad svim sudijama na toj strani.

B ekipa se upotrebljava za suđenje borbe oko odvojenog objekta, u kojoj je angažovan jedan ili više pešadiskih ili tenkovskih bataljona. Ovu ekipu pomaže po reban broj C ekipa, koje načelno ne dobijaju prostornu odgovornost. Starešina B ekipe koristi pri suđenju i pomoćnike sudija kod jedinica koje dejstvuju ili će biti upotrebljene u rejonu za koji je nadležna B ekipa. O pojedinim manjim i odvojenim dejstvima (naprimer, o dejstvu izviđačkih vodova) presuđuje sama C ekipa.

Pozadinske sudije stavljaju ograničenja na dejstvo jedinica, kad ona nisu dovoljno materijalno obezbeđena.

Sudijama treba dodeljivati helikoptere sa be'om oznakom, džpove i radios'alice. Sudije kod jedinica hrane se sa jedinicom kojoj su pridati, a za glavnog sudiju, njegov štab i sudije koje se nalaze u grupi kao rezerva, obrazuje se menza.

Za suđenje atomskog dejstva određuje se potreban broj A ekipa. Starešina ekipe može biti i mlađi oficir, ali tehnički osposobljen da može ceniti razaranje od atomske bombe. On ima 6 pomoćnika-podoficira sa ratnim iskustvom; pored toga, u ekipi se nalaze i dva podoficira i 15 vojnika za straže. Za ovo ljudstvo treba obezbediti pogodna motorna vozila.

Kad glavni sudija bude obavješten da pretstoji atomska eksplozija, on upućuje A ekipu na mesto udara i daje joj podatke o vremenu eksplozije i tipu oružja. Starešina A ekipe određuje prostor sa totalnim gubicima (uzimajući u obzir prirodne zaklone), dodeljuje rejone svakom svom pomoćniku i podoficiru straže. Taj podoficir postavlja stražare na puteve oko mesta eksplozije, kako bi bili u stanju da odmah pribеdеzе tačno vreme eksplozije.

Starešina A ekipe stavlja u određeno vreme u pogon mehanizam za imitaciju i izbliza prati mesto eksplozije. Pošto bomba eksplodira, stražari zaustavljaju sva vozila u vremenu od 20 minuta, na određenom prostoru. Pomoćnici starešine ekipe daju 100% gubitaka jedinicama na ugroženom prostoru (sve kao teško ranjene). Sudije zahtevaju da se ranjenici eva-

kuišu na prostoriju prikupljanja, na koju je igrajućima zabranjen pristup. Sve što se ne može transportovati ostavlja se na licu mesta, tako da prostor eksplozije postaje sabiralište jedinice.

Starešina A ekipe sprečava za izvesno vreme svaki pokret na pojedinim putevima, imitirajući vatrene zapreke ili razne ruševine. Za sprovedenje ove mere upotrebljavaju se odgovarajući znaci ili vojnici iz onesposobljene jedinice.

A ekipa prikuplja se dva časa posle eksplozije i upotrebljava se za suđenje drugih eksplozija. Za 24 časa jedna ista A ekipa može suditi 5—6 eksplozija.

Nov način markiranja vatre. Sadašnji sistem markiranja malo je ubedljiv. Uбудuće bi kod svakog većeg centra trebalo imati za upravljanje vatrom malu relejnú grupu (tipa AFMR), koja bi prenosila sve naredene vatre centru za imitaciju. Ovaj centar radi za obe strane i ima na raspolaganju izvestan broj kopnenih i vazduhoplovnih ekipa za maskiranje. Kopnene ekipe se raspoređuju već m delom u zoni dodira trupa, a vazduhoplovne se upotrebljavaju za maskiranje vatre u dubini i na teško pristupačnom zemljištu.

Pošto kopnena ekipa dobije od centra za imitaciju podatke o mestu gde treba da markira vatru, ona tamo dolazi i baca petarde. Trupe zahvaćene ovom »vatrom« obustavljaju pokret. Vazduhoplovne ekipe na sličan način markiraju vatru pirotehničkim sredstvima — na određenim mestima.

Da bi se olakšala kontrola rada sudija, manevarska prostorija se deli na rejone prečnika oko 8.000 metara. Sve sudije dobijaju kartu sa ucrtanim rejonima; ovim se reguliše odgovornost sudija, a karta služi i kao KOD pri sporazumevanju među sudijama.

Sistem veza. Štab glavnog sudije nalazi se u centru manevarske prostorije na kojoj se nalaze i 2 teritorijalna centra veze, za vezu sa sudijama. Ove centre koriste pomoćnici glavnog sudije koji su odgovorni za suđenje na izvesnom delu manevarske prostorije. Iz teritorijalnog centra veze pomoćnik glavnog sudije kontroliše rad sudija i održava sa njima vezu, a centar služi za sastanak sudija.

Sudije kod jedinica imaju pristup vezama obeju strana, a mogu se uključiti i u mrežu za imitaciju vatre, koja je vezana za teritorijalni centar veze ili štab

glavnog sudije. Najstariji sudija strane ima direktnu vezu sa glavnim sudijom.

U početku svakog manevarskog perioda, koji traje 48 časova, štab glavnog sudije upoznaje sudije kod jedinica sa onim što je naređeno za obe strane. U isto vreme, izvesnim B ekipama iz rezerve (ojačanim potrebnim brojem C ekipa) dodeljuju se rejoni za koje one odgovaraju; ekipe za atomsko suđenje i ekipe za markiranje upućuju se na pogodne tačke.

Planovi suđenja i raspored sudija. Pri suđenju na jednom pravcu dejstva B ekipe se mogu upotrebiti na dva načina: a) prva sudi o sudaru, a druga je u rejonu koji je na pravcu dejstva, da bi prihvatila suđenje kad se borba prenese u taj rejon; prva ekipa po'om ide u sledeći rejon, itd.; b) jedna B ekipa sudi neprekidno 12 časova, pa je potom smenjuje druga.

Na pojedinim žarištima borbe dejstva mogu dobiti brz i nepredviđen tok. Za takve slučajeve glavni sudija ima uvek na raspolaganju neprikosnovenu rezervnu ekipu (B i C).

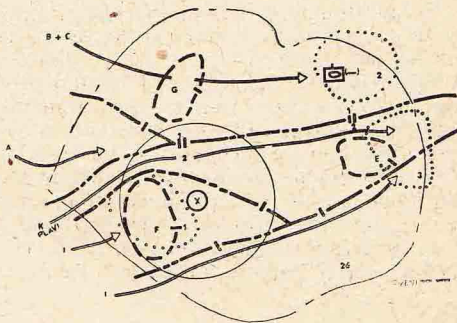
Funkcionisanje predloženeog sistema. Pisac pokazuje na jednom primeru ceo proces suđenja (vidi skicu). Za pretpostavku je uzeo da 2 bataljona »plavih« napadaju 1 bataljon »crvenih« koga podržava pukovska tenkovska četa. Napad »plavih« počinje neposredno posle eksplozije atomske bombe. Dejstva se odigravaju na zemljišnom rejonu br. 26. Sude ekipe odgovorne za rejon br. 26: jedna B ekipa sa tri C ekipe i jedna A ekipa. Centar za imitaciju vatre postavio je ranije u zemljišnom rejonu br. 26 svoje ekipe za imitaciju.

Pre početka dejstva B i C ekipe obilaze prostoriju da bi upoznale zemljište i taktičke mogućnosti učestvujućih jedinica. Sudije kod jedinica daju im podatke o pripremama jedinica (planiranim vatrama i os'alom). Starešina B ekipe određuje tom prilikom jednu C ekipu da sudi o dejstvima ispred 1-og bataljona, a drugu C ekipu ispred 3-ćeg bataljona; starešinama ovih ekipa potčinjava sudije kod 1 i 3 bataljona »plavih«. Jednu C ekipu zadržava u rezervi.

Kad počnu dejstva, desnokrilna C ekipa sudi o dejstvu 1 bataljona »plavih« i C četi »crvenih«. U suđenju joj pomaže sudija kod 1 bataljona. Ova ekipa sudi od početka dejstva do zauzimanja objekta

br. 2 (sledećeg zadatka prvog bataljona »plavih«).

O dejstvima ispred levokrilnog 3 bataljona »plavih« sudi druga C ekipa. Protiv E čete »crvenih« na ovom pravcu »plavi« upotrebljavaju atomsku bombu. O gubicima od ove bombe sudi A ekipa. Zbog toga bi 3 bataljonu »plavih« treba'o priznati postignuti brzi uspeh do objekta br. 3 (sledećeg zadatka). Mehanizam za imitaciju atomske bombe stavlja u dej-

stvo A ekipa. Ako se dejstvo brzo razvija, starešina B ekipe upotrebljava treću C ekipu za suđenje o borbi oko objekta br. 3. O gubicima od dejstva iz vazduha sude B i C ekipe.

Starešina B ekipe sprovodi nadzor nad radom C ekipa na diskretan način. Cela je organizacija sudija postavljena tako da odluke za napredovanje i povlačenje budu što objektivnije.

Prostorija za prikupljanje. Kod svake divizije, korpusa i armije određuje se na pogodnom mes'u prostorija na kojoj se prikupljaju ljudstvo i tehnika koji su proglašeni kao gubici. Ova se prostorija nalazi prema težištu dejstva jedinica — u blizini mesta gde se očekuje da će se završiti 48-časovni manevarski period.

Prostorijom komanduje mlađi oficir, koji ima jednog pomoćnika. Ljudstvo proglašeno za gubitke evakuise se na ovu prostoriju sanitetskim transportom, za vreme prekida dejstva (»primirja«); manji procenat gubitaka može se kao »izbačen« vratiti iz sanitetskih ustanova u jedinice. »Oštećena« vozila odmah se upućuju na prostoriju prikupljanja, gde se razvrstavaju po jedinicama. Kada za vreme »primirja« pristigne i ljudstvo progla-

šeno za »gubitke«, komandant prostorije grupiše to ljudstvo i vozila prema njihovim jedinicama i upućuje ih odgovarajućim komandama divizija, korpusa i armije.

Pisac zaključuje da će verovatno kroz praksu predloženi sistem pretrpeti izvesnu izmenu, ali da će njegova osnova ostati nepromenjena. Poboljšano suđenje — poboljšaće maneuvre.

*

Po predlogu pisca, odgovornost i pravo za presuđivanje sudara treba da se sa sudija kod jedinica prenese na rejonske sudije, čija se nadležnost podjednako prostire na obe strane. Praksa je na mnogim vežbama pokazala da su odluke sudija objektivnije kad se primeni predloženi sistem, nego kada pravo presuđivanja imaju isključivo sudije kod jedinica. Zbog toga ovaj sistem ima preimućstvo nad sistemom koji sada primenjuje Armija SAD i većina armija Zapada. Međutim, pisac za-

država u manjem obimu i sudije kod jedinica (u bataljonu i višim komandama). Time se on približava kombinovanom sistemu sudija koji primenjuju neke druge armije. Pisac je u svom sistemu kao celini isključiv, jer smatra da je taj sistem najpogodniji za sve moguće situacije i da se kroz praksu može samo nešto u njemu usavršiti. Međutim, iskustvo sa mnogih vežbi je pokazalo da se ne može primeniti samo jedan način na svakom zemljištu i za sve taktičke radnje, već sistem treba prilagođavati određenim uslovima. U predloženom sistemu nije jasno kakvu ulogu u suđenju imaju sudije kod jedinica (od sudije u puku do najstarijeg sudije strane). S druge strane, sudijama B i C ekipa daje se pravo da naređuju povlačenje i napredovanje jedinica, s obzrom na situaciju. Međutim, praksa je pokazala da ovakvo pravo sudija umrtvljuje inicijativu starešina i šteti prirodnom razvoju vežbe.

Lj. V.

Pukovnik Deles Pilliod: PRINUDNO IZVLAČENJE IZ BORBE NOĆU¹⁾

Izvlačenje iz dodira sa neprijateljem obično se izvodi pod nepovoljnim uslovima. Razmatrajući ovo pitanje, pisac kritikuje postojeće odredbe američkih pravila i iznosi svoje gledište. Podvlačeći značaj pravilno izvedenog izvlačenja iz borbe, on konstatuje da su u poslednjim ratovima, pa čak i u Korejskom, snage SAD bile primorane da se u početnoj fazi rata uvek povlače. Stoga zaključuje da će, verovatno, slično biti i u početku budućeg rata i da je zato potrebno — u svetlu dosadašnjih iskustava — revidirati američku taktiku i tehniku otstupanja. On preporučuje da se na svaki način izbegava dnevno izvlačenje i da se insistira na održanju položaja do pada mraka. Noćno izvlačenje — koristeći tajnost i obmanu — treba vršiti neopaženo, od neprijatelja, ostavljajući u dodiru samo slabije zaštitne delove, a gro snaga povlačiti na sledeći odbranbeni položaj. Međutim, neopaženo noćno izvlačenje neće biti uvek moguće, jer je pitanje da li će neprijatelj obustaviti svoje napade usled pada mraka. Isku-

stva iz prošlog rata, kao i zvanična pravila drugih zemalja, govore da će napadač koji je u toku dana imao uspeha i osetio povlačenje branioca nastaviti napad i noću. Zato neopaženo izvlačenje iz borbe noću neće često biti moguće te će jedinice biti prinuđene da prinudno²⁾ otstupaju pod noćnim uslovima.

Kritikujući sadašnje odredbe zvaničnih američkih pravila koja se odnose na ovo pitanje, kao neprecizne i suviše upštene, pisac kaže da je za prinudno izvlačenje iz borbe noću potrebno prethodno detaljno planiranje, preuzimanje odgovarajućih mera i efikasna upotreba snaga za zaštitu izvlačenja. Pošto je ukratko izneo tehniku samog izvlačenja, pisac kaže da se snage za zaštitu izvlačenja mogu povlačiti na nekoliko uzastopnih prihvatnih položaja, bilo usled neprijateljevog pritiska, bilo po naređenju ili unapred utvrđenom planu. Kad god je to moguće, one treba da se povuku i posednu položaj na liniji borbe-

¹⁾ The Involuntary Night Withdrawal, by Colonel Dallas A. Pilliod, *Military Review*, decembar 1955.

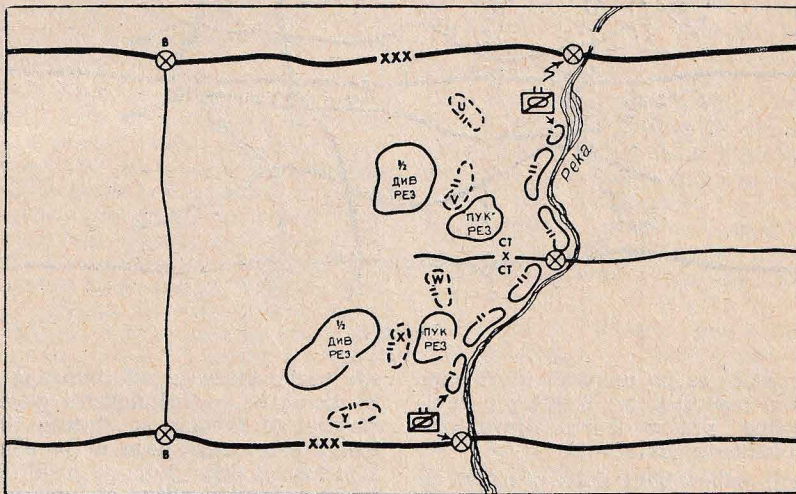
²⁾ Pojam »prinudno izvlačenje« u ovom članku ne odgovara potpuno prinudnom izvlačenju u našem smislu reči. Vidi ORS — tač. 948 i 949 — primedba K. A.

nog osiguranja³⁾ ispred sledećeg odbranbenog položaja.

Snage koje ostupaju u mogućnosti su da na vreme detaljno izviđaju, obeleže puteve i zone za povlačenje, uspostave višestruke veze, izaberu i pripreme prihvatne položaje, organizuju zaprečavanje, procene uticaj zemljišta na napadača i da svoj plan saobraze toj proceni.

Napadač će svojim ofanzivnim dejstvima moći da pravilno rukovodi samo u zahvatu braničevog odbranbenog položaja, tj. na prostoriji koja je u toku dana bila vidljiva sa napadačevih zemaljskih osmatračnica. A kada zauzme ovaj položaj, napadač može da produži napad po potpuno nepoznatom zemljištu — rizikujući da izgubi kontrolu nad svojim jedinicama — ili da se zaustavi, reorganizuje

Analizirajući zemljište, branilac je u stanju da pripremi plan izvlačenja, približno odredi prostoriju na kojoj se jedinice prvog ešelona mogu odvojiti od neprijatelja, zatim da odredi rejone prikupljanja i predvidi zone i puteve za povlačenje ka sledećem odbranbenom položaju, kao i liniju na kojoj će rezerva preuzeti odbranu divizijske zone. Planiranje izvlačenja mora biti potpuno centralizovano. Pre početka izvlačenja treba obezbediti sadejstvo između jedinica u dodiru i rezerve. Pri tome se odgovornosti moraju precizirati, a veza široko razgranati i elastično postaviti, stim što će se znaci raspoznavanja, kao i druga sredstva za identifikaciju, pripremiti i blagovremeno dostaviti jedinicama. Da bi jasnije ilustrovan svoja izlaganja, pisac daje ovaj primer:

Skica 1

i potom produži napad, ili da sačeka do svanuća.

³⁾ Termin »General outpost line« preveđen je u ovom tekstu sa »linija borbenog osiguranja«. Međutim, ovaj pojam ne predstavlja liniju borbenog osiguranja u našem smislu reči. To je linija koju u odbrani posedaju snage određene od divizije, a na udaljenju od prednjeg kraja oko 5 km. Našoj liniji borbenog osiguranja odgovarala bi »Combat outpost line«, koju posedaju pukovski i bataljonski delovi, a na udaljenju oko 1—1,5 km od prednjeg kraja — primedba K. A.

Jedna pešadiska divizija obezbeđuje ostupanje ostalih jedinica korpusa, pod pritiskom neprijatelja koji ima nadmoćnost približno 5:1, dok je sopstvena avijacija izgubila prevlast u vazduhu. Da bi izvršila zadatak, divizija je odlučila da brani niz uzastopnih položaja kako bi što više dobila u vremenu i izbegla odlučno angažovanje. Divizija je posela odbranbeni položaj neposredno na zapadnoj obali reke (vidi skicu 1).

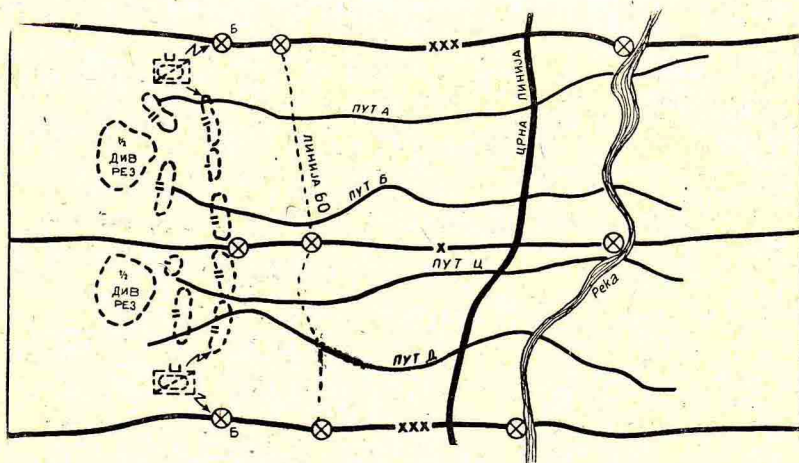
Rejoni U, V, W, X i Y predstavljaju pripremljene, ali neposednute prihvatne položaje. Diviziska rezerva je podeljena na dva dela zbog širine odbranbene zone

i jačine same rezerve. Linija B—B pretstavlja sledeći uzastopni odbranbeni položaj.

Plan za prinudno ots'upanje zasnovan je na činjenici da je produžetak odbrane sadašnjeg položaja necelishodan i da je zbog neprijateljevog dejstva nemogućno neopaženo izvlačenje. Kada neprijatelj pritisak postane toliki da je nužno pribеći prinudnom izvlačenju, sve jedinice koje su u dodiru sa njim jednovremeno će otpočeti izvlačenje. Pojedini delovi ovih je-

načelno, neposredno ispred linije prihvatnih položaja (debeli crna linija na skici 2).

Na ovoj su skici označene zone i putevi za jedinice koje se povlače, kao i linija borbenog osiguranja koja se organizuje ispred sledećeg odbranbenog položaja. Ovu će liniju poseti diviziska rezerva kada se povuče sa prihvatnog položaja. Međutim, ako diviziska rezerva, usled jakog angažovanja, ne bude u mogućnosti da je posedne, ona će produžiti povlače-

Skica 2

dinica izvlaćice se po unapred utvrđenom planu. Sam postupak pri izvlačenju zavisiće od jačine i pravca neprijateljevog pritiska u momentu izvlačenja.

Sadašnji odbranbeni položaj nalazi se na uzvišenom zemljištu koje neprijatelj može da osmatra sa zemlje. Verovatno je da će na ovaj položaj napadač izvesti dobro pripremljen noćni napad. Zemljište između linije fronta i prihvatnih položaja U, V, W, X i Y nisko je i na njemu ima vodenih tokova i rasejanih šumaraka. Ako neprijatelj produži napad, njegove će snage baš na ovoj prostoriji početi da gube kontrolu, dok će sopstvene jedinice, koje su bile u dodiru, biti u stanju da se odvoje. Neposredno pozadi prihvatnih položaja biće određeni rejon priključanja za jedinice koje se izvlače iz dodira. Linija na kojoj će diviziska rezerva smeniti jedinice prvog ešelona i preuzeti odgovornost za odbranu divizijske zone nalazi se,

nje preko sledećeg odbranbenog položaja, na kome će se već nalaziti glavne snage divizije. U takvom se slučaju linija borbenog osiguranja neće ni po edati. Skica 2 prikazuje šemu koja se priključuje planu za prinudno noćno otstupanje. Plan se radi po utvrđenom obrascu i treba da sadrži posebna upu'tstva u pogledu samog otstupanja, odgovornosti jedinica, ojačavanja, redosleda korišćenja puteva, vatrene podrške i sadejstva.

Pošto je na izloženi način izneo svoje gledište o načelima i toku prinudnog noćnog izvlačenja iz borbe, pisac dodiruje zaštitu od atomskog dejstva i kaže da će samo izvlačenje iz borbe (zadržavajuća odbrana) obezbediti svojim rastresitim borbenim poretkom i širokim frontom zaštitu od neprijateljevog atomskog oružja. Da bi savladao odbranu, napadač će morati da koncentriše snage, ali će tako stvoriti povoljne uslove za atomsko dej-

stvo branioca. Atomska oružja može branilac upotrebiti i za odvajanje od neprijatelja, kao i za izazivanje privremenog noćnog slepila. Atomska eksplozija može biti takođe znak za početak oštupanja. On dalje smatra da je i veštačko osvetljavanje važan faktor koji ovde treba razmotriti. Ako ga efikasno upotrebi, napadač će biti u stanju da svoj napad produži i preko »debele crne linije«. A tada će jedinice sa fronta biti prinuđene da se pod borbom povlače sve do sledećeg odbranbenog položaja. Upotreba veštačkog osvetljavanja u sopstvenoj pozadini olakšaće prikupljanje i pokrete jedinica ka pozadini. Naravno, potrebno je voditi računa da se ne osvetle prednji rejon, jer bi se na taj način jedinice koje se izvlače lišile prednosti koju im pruža pomrčina. Ako neprijatelj redovno pribegava veštačkom osvetljavanju, treba predvideti i unapred planirati upotrebu dima u cilju zaštite izvlačenja.

Na kraju pisac iznosi postupak rezerve u pojedinim slučajevima i kaže da je kod neopaženog noćnog izvlačenja osnovni zadatak rezerve da posede liniju borbenog osiguranja sledećeg odbranbenog položaja. Pri prinudnom izvlačenju noću rezerva se pokreće unapred, poseda prihvatni položaj i time omogućava izvlačenje jedinica koje se nalaze u dodiru sa neprijateljem, ali tada načelno ne vrši protivnapade. Kod izvlačenja danju rezerva može poseti pregradni položaj i vršiti protivnapade, ali u ovom slučaju ona obično ne poseda liniju borbenog osiguranja sledećeg odbranbenog položaja. Članak se završava sledećim zaključkom:

»Prinudno noćno izvlačenje je istog, ako ne i većeg značaja od prinudnog dnevno izvlačenja ili neopaženog izvlačenja noću. Komandant koji bi imao pred sobom agresivnog neprijatelja, možda ne bi bio u stanju da na sebe preuzme rizik neopaženog noćnog izvlačenja, niti bi želio da vrši izvlačenje po danu. Prinudno noćno izvlačenje pruža u takvom s'učaju najveću sigurnost i ima najviše izgleda na uspeh«.

*

Kao što se iz prikazanog članka vidi, pisac pod »prinudnim« izvlačenjem iz borbe noću smatra takvo izvlačenje koje se vrši »pod neprijateljevim pritiskom«, tj.

pod uslovima neprijateljevog napada u toku noći. Međutim, rešenje se u njegovom primeru ne sačekuje, rezerve nisu utrošene i zato je moguće organizovati normalan prihvat snaga koje se nalaze u dodiru. A pošto se ovakvo izvlačenje može predvideti, to se planom i ranije pripremljenim merama mogu regulisati svi potrebni detalji. Zato je i šema ovakvog izvlačenja iz borbe nesumnjivo interesantna, iako je data u dosta uopštenim crtama. Slika bi svakako bila potpunija da je pisac prikazao rad i ostalih elemenata borbenog poretka divizije, a naročito rodova vojske.

Zanimljiv je i citirani zaključak članka. Jasno je da je bezbednost jedinice, a time i uspeh izvlačenja, bolje obezbeđena ako se izvlačenje vrši sa prihvatom i ako je čitav postupak unapred planiran. Zato je pisac i hteo da kaže da bi pokušaj »neopaženog« izvlačenja, tj. izvlačenja bez prihvata, kada se u dodiru sa neprijateljem ostavljaju samo zaštitni delovi, a jedinice svijaju u kolone i kreću nazad, bio opasan u slučaju ako je neprijatelj aktivan, ako je borbeni dodir tesan i ako se u toku noći može očekivati napad. U takvom slučaju prinudno noćno izvlačenje, tj. izvlačenje sa prihvatom, zaista »pruža najveću sigurnost i najviše izgleda na uspeh«.

Drugo je pitanje zašto branilac u takvom slučaju uopšte sačekuje noćni napad i zašto ne bi izvršio »neopaženo« noćno izvlačenje sa prihvatom, tj. po istoj ovoj šemi koja je data za »prinudno« izvlačenje. Meni izgleda da bi se time zagarantovala i bezbednost snaga koje se izvlače iz dodira, a da bi samo izvlačenje ipak bilo lakše izvršiti bez neprijateljevog pritiska nego tek onda kad napad otpočne. Razlog za ovakvo gledište pisca možda leži u karakteru taktičke radnje pri kojoj se ovo izvlačenje vrši (zadržavajuća odbrana), a pri kojoj se teži da se dobije što više u vremenu i da se zemljište ne napusti bez potrebe, tj. bez pritiska neprijatelja. No, u članku se to nigde ne kaže, te su zato mogući i drukčiji zaključci.

K. A.

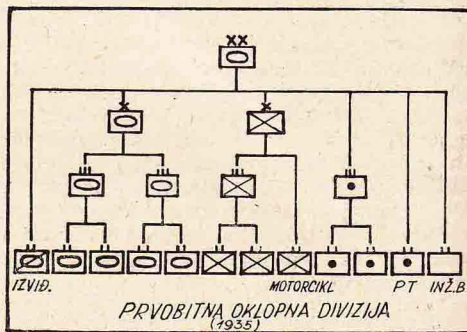
Rihard Ogorkijević: OKLOPNI GRENADIRI¹⁾

(pešadija nemačkih oklopnih jedinica)

Pisac članka, kroz razvoj nemačkih oklopnih jedinica pred Drugi sve-ski rat i u toku ovog, tretira evoluciju formacija i naoružanja njihove organske pešadije i u samom početku podvlači da za postignute uspehe u prošlom ratu oklopne divizije duguju uglavnom svojoj organskoj pešadiji. Zbog toga su uloga koju je pešadija zauzimala u strukturi oklopnih divizija, njen proporcionalni odnos prema tenkovima, način njenog sadejstva sa tenkovskim jedinicama i sam razvoj pešadiskih jedinica, vrlo interesantni ne samo sa istoriskog gledišta, već i u odnosu na mnoge vojne probleme. On ističe dve osnovne odlike prvih nemačkih oklopnih divizija formiranih 1935 godine: prvo, tenkovima je priznata dominantna uloga, dok je uloga pešadije svedena na podršku tenkova, i drugo, u sastav oklopnih divizija uvedena je prilično snažna pešadija, nasuprot dotadanjim gledištima da se oklopne formacije moraju sastojati skoro isključivo od tenkova. Tako su nemačke oklopne divizije postale obrazac oklopne formacije i bile sposobne za izvršavanje najrazličitijih borbenih zadataka, za razliku od drugih oklopnih formacija koje su bile predviđene samo za eksploataciju uspeha i izvođenje rejdova.

U odeljku »Prve oklopne divizije« iznosi se da su prve tri oklopne divizije imale u svom sastavu tenkovsku brigadu od dva tenkovska puka od po dva tenkovska bataljona, ukupne jačine 561 tenk, što je prevazilazilo očekivanja i najvećih pristalica tenkova. Ovu brigadu imala je da podržava motorizovana pešadi-ka brigada sastavljena od pešadiskog puka (dva bataljona) i motociklističkog bataljona, stim što je svaki bataljon imao po tri streljačke i po dve čete teškog naoružanja. Odnos je bio 16 tenkovskih prema 9 streljačkih četa. Pored ovoga, oklopna divizija imala je i artiljerijski puk od 24 haubice 105 mm, PT divizion, pionirski i izviđački bataljon, kao i potrebne delove pozadine. (Vidi skicu 1.) Pošto se na mirnodopskim manevrima pokazalo da je

pešadija preslaba, to je motorizovani pešadiski puk proširen od dva na tri bataljona, a između 1938 i 1939 godine tri motorizovane oklopne divizije dobile su motorizovanu pešadisku brigadu od dva puka

Skica 1

po dva bataljona. Isto tako, sledeće četiri novostvorene oklopne divizije, posle rata u Poljskoj 1939 godine, formirane iz dotadanjih lakih konjičkih divizija, zadržale su po četiri pešadiska bataljona nasleđena od lakih divizija.²⁾ Tako je uoči rata sa Francuskom, 1940 godine, devet od deset oklopnih divizija imalo po četiri, a 7-ma oklopna divizija čak i pet pešadiskih bataljona. Odnos tenkovskih i pešadiskih četa iznosio je 12, odnosno 9 prema 12, zavisno od toga da li je oklopna divizija imala tenkovsku brigadu od četiri bataljona ili tenkovski puk od tri bataljona.

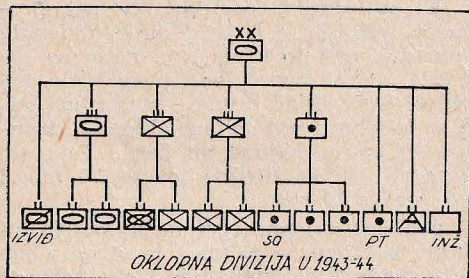
U odeljku »Promene u toku rata« pisac izlaže da je posle završetka rata sa Francuskom došlo od novih izmena u formaciji oklopnih divizija. Pre svega, Nemci su krajem 1940 broj oklopnih divizija popeli sa 10 na 20, povećavajući istovremeno u njima jačinu pešadije i njen odnos prema

²⁾ Nemci su u ratu protiv Poljske upotreabili 6 oklopnih, 4 lake i 4 motorizovane divizije, a protiv Francuske 10 oklopnih i 4 motorizovane divizije. — Prim. St. P.

¹⁾ Panzer grenadiers, by Richard M. Ogorkiewicz, *Armor*, novembar—decembar 1955.

tenkovima.³⁾ Motorizovana pešadiska brigada sastojala se od dva puka po dva bataljona i motociklističkog bataljona. U isto vreme smanjena je jačina tenkova od četiri ili tri na tri ili dva tenkovska bataljona, čim se došlo do odnosa 9, odnosno 6 tenkovskih prema 15 streljačkih četa. Tenkovski komandanti su bili odlučno protiv ovog povećanja pešadiskih jedinica ali se, s obzirom na nedovoljnu proizvodnu moć nemačke tenkovske industrije u to doba, ništa nije moglo uraditi. Tako se u rat protiv SSSR-a pošlo sa nešto manje od 4.000 tenkova, formiranih u 46 tenkovskih bataljona.⁴⁾

U odeljku »Rat u Rusiji« pisac ističe da je do novih izmena u formaciji oklopnih divizija došlo uglavnom zbog teških gubi'aka u operacijama na Istočnom frontu 1941 i 1942 godine. Tako su iz oklopnih divizija nestali motociklistički bataljoni, pešadija je svedena od 5 na 4 bataljona, a tenkovi svuda na 2, dok je broj tenkovskih četa u bataljonu povećan od 3 na 4, čime je stvoren odnos 8 tenkovskih prema 12 streljačkih četa. Ova formacija oklopne divizije — tenkovski puk od dva bataljona i dva pešadiska puka po dva bataljona — nije se bitno menjala do kraja rata (vidi skicu 2), mađ

Skica 2

su nemačke oklopne divizije u praksi vrlo često raspolagale svega jednim slabim tenkovskim bataljonom.

³⁾ U rat protiv SSSR-a Nemci su poslali sa 20 oklopnih i 8 motorizovanih divizija. Do ovako velikog broja oklopnih divizija došlo je zato što je broj tenkova u dotadnjim divizijama smanjen skoro za polovinu. Ovo je donekle rekompensirano zamenom većeg dela starih tenkova T-I i T-II novim i jačim T-III i T-IV. — Prim. St. P.

U odeljku »Divizije oklopnih grenadira« iznosi da su one otpočele kao motorizovane. Prvobitne motorizovane divizije imale su po tri pešadiska puka, tj. kao i obične pešadiske divizije, stin što je njihov stočni transport zamenjen motornim. Posle rata u Poljskoj, u kome se pokazalo da su ove divizije glomazne za pokretne operacije, jedan puk je zamenjen motociklističkim bataljonom, te su u takvom sastavu učestvovali u ratu protiv Francuske. 1942 godine motorizovane i oklopne divizije izgubile su motociklistički bataljon, ali su zato neke od njih dobile po jedan tenkovski bataljon ili bataljon jurišnih topova. Ovo je 1943 sprovedeno još kod nekih motorizovanih divizija, dobivši zvaničan naziv — divizija oklopnih grenadira (mada su i pre toga svi pešadiski elementi u oklopnim divizijama takođe nazivani oklopnim grenadirima). Deo divizija oklopnih grenadira pretvoren je u oklopne divizije, pošto im je prethodno pridodat još po jedan tenkovski bataljon i potrebna oklopna oprema, ali su i dalje zadržale 6 pešadiskih bataljona, naročito u SS oklopnim divizijama, kojih je 1944 godine bilo 8 prema 25 oklopnih divizija.⁵⁾

Tenkovski komandanti su sve do kraja rata isticali da tenkovski puk treba povećati od dva na četiri tenkovska bataljona, tako da bi odnos tenkovskih jedinica prema streljačkim bio otprilike jednak, tj. 1:1, ali je latentno pomanjkanje tenkova to onemogućilo.

Prelazeći na odeljak »Formacija i oprema«, pisac iznosi da su kod prve tri oklopne divizije pešadiski bataljoni uglavnom imali istu formaciju kao i normalni pešadiski bataljon, tj. po tri streljačke i

⁴⁾ Interesantan je podatak da su Britanci i Amerikanci ovo drastično smanjenje tenkovskih efektiva kod Nemaca pogrešno shvatili kao posledicu stečenog borbenog iskustva, pa su i oni 1942—1943 godine radikalno smanjili broj tenkova u svojim oklopnim divizijama. — Prim. St. P.

⁵⁾ Pri kraju 1944 godine Nemci su, u okviru suvozemne vojske, raspolagali sa 24 oklopne, 3 grenadirske i 8 motorizovanih divizija; u okviru SS jedinica sa 7 oklopnih i 1 divizijom oklopnih grenadira, a u okviru vazduhoplovstva sa 2 oklopne i 3 divizije oklopnih grenadira. — Prim. St. P.

mitraljesku četu. Streljačke su čete imale po tri voda, odnosno devet streljačkih odeljenja i isto toliko lakih mitraljeza. Za razliku od bataljona u pešadiskim divizionima, bataljoni oklopnih divizionija imali su i petu — tešku četu, sastava: vod PT topova 37 mm, vod haubica 75 mm i vod jurišnih pionira. U 1941 je broj lakih mitraljeza u četama povećan na 18; svaka streljačka četa dobila je po dva mitraljeza dok je mitraljeska četa imala 8 mitraljeza i 6 minobacača 81 mm; peša — teška četa imala je PT vod od 3 topa 37 mm (docnije 50 mm) i vod haubica od dva oruđa 75 mm. Povrh toga, svaki puk dobio je i topovsku četvu od dve haubice 150 mm i četiri haubice 75 mm.

U 1942 došlo je do daljih izmena i decentralizacije teških oruđa. Mitraljeske čete su ukinute, a oruđa podeljena streljačkim četama, tako da je svaka od njih imala po 4 mitraljeza i dva minobacača, dok su bataljonske teške čete dobile još po dve haubice 75 mm. Pukovske topovske čete, potpuno preoružane, primile su po 6 samohodnih oruđa 150 mm. Novo povećanje naoružanja usledilo je i 1943 godine. Svaki pešadiski puk dobio je još i PA topove 20 mm i četvu jurišnih pionira. U 1944 su bataljonske teške čete primile PT topove 75 mm i po 4 teška minobacača 120 mm.

U odeljku pod naslovom »Decentralizacija teškog naoružanja« ističe se da je organska vatrena moć jedinica oklopnih grenadira, i to ne samo pukova u celini već i streljačkih četa, bila s.rahovito velika, tako da su i najmanje jedinice imale u borbi veliku samostalnost. Ovo se naročito povoljno odrazilo na dejstva u pokretnim operacijama, na širokim frontovima i u uslovima neprijateljeve nadmoći u vazduhu. Nemci su na Istočnom frontu došli do iskustva da je, usled nadmoći Sovjeta u vazduhu, bataljon bio najviša jedinica koja je uskupno i efikasno mogla biti upotrebljena, a da je to na Zapadu, gde je ova nadmoć bila još izrazitija, bila streljačka četa. U docnijem stadijumu rata, zbog pomanjkanja obučenog ljudstva, bilo je pokušaja da se streljačke čete i bataljoni oslobode većeg dela teških oruđa i ovo centralizuje u pukovskom teškom bataljonu, ali se ubrzo uvidelo da se ovakvim grupisanjem teškog naoružanja znatno otežava tesno i brzo sadejstvo između teških oruđa i strelaca.

U pasusu »Spajanje sa tenkovima« pisac tvrdi da Nemci, i pored većeg i širokog korišćenja mešoviti borbenih grupa (Kampfgruppe) u okviru oklopnih divizionija, ipak nisu dostigli visok stepen tesnog povezivanja tenkova i oklopnih grenadira, što najviše treba pripisati isuviše velikoj proporciji pešadije prema tenkovima i pomanjkanju oklopnih transportera na kojima bi pešadija mogla da prati tenkove po svakom zemljištu. Mada su polugusenični oklopni transporteri (u izvesnom broju) bili upotrebljeni već 1940 u ratu protiv Francuske, ipak je tek 1942 godine, u svim oklopnim divizionijama, po jedan bataljon pešadije mogao biti u potpunosti snabdeven ovim vozilima. Ova norma zasićenosti nije se bitno promenila do kraja rata. Da je bilo više tenkova, mogla se eliminisati većina organskih teških oruđa oklopnih grenadira, stin što bi tešku vatrenu podršku primili na sebe tenkovi i ostala samohodna oruđa, kojima je, uostalom, ta uloga i pripadala. Stoga su neki tenkovski komandanti predlagali da se u tom slučaju jedinice oklopnih grenadira, predviđene za tesno sadejstvo sa tenkovima, naoružaju samo ručnim automatskim naoružanjem, kao što je to bio slučaj kod Sovjeta.

U poslednjem odeljku »Gorući problem« podvlači se da su jedinice oklopnih grenadira sve do kraja rata ne samo zadržale, već i neprekidno povećavale organski broj teških oruđa, što posebno važi za bataljone opremljene oklopnim transporterima, u kojima su čak i čete, po formaciji, imale jurišne topove 75 mm i PA topove 20 mm.

Jedinice oklopnih grenadira, ovako izdašno snabdevene teškim oruđima, bile su prinudene da izvršavaju i one borbene zadatke koje su faktično mogle i trebale da vrše samo u tesnom sadejstvu sa tenkovima. Posledice toga bili su česti neuspesi.

Na kraju pisac iznosi da je razvoj oklopnih divizionija dokazao potrebu stalnog i tesnog povezivanja teških oruđa i strelaca već na nivou najmanjih jedinica, pri čemu u teška oruđa u prvom redu treba ubrojiti i tenkove. Stvaranjem mešoviti borbenih grupa i nastojanjima da se poveća pokretljivost jedinica oklopnih grenadira, oklopne divizionije su mnogo evoluirale u smislu efikasnog i tesnog sadejstva između tenkova i organske pešadije, ali je

problem potpune integracije tenkova i pešadije u oklopnim jedinicama ostao još uvek nerešen.

*

U ovom se članku vidi da su Nemci nazivali oklopnim grenadima svu pešadiju u oklopnim divizijama, bez obzira na to da li se ona prevozi oklopnim transporterima ili kamionima, čime su hteli podvući njenu specijalnost u odnosu na mogućnosti, zadatke, formaciju, obuku i način upotrebe.

Stav Nemaca da organska pešadija oklopnih divizija uvek služi za podršku tenkova demantovala je ratna praksa. Tačno je da glavnu udarnu snagu oklopnih divizija predstavljaju tenkovi, ali samo na zemljištu pogodnom za njih. Ali, pošto oklopne divizije obično dejtvuju na veće dubine, gde se fizionomija zemljišta često menja (pri nailasku na tesnace, veće PT prepreke, velika naseljena mesta, šume, itd.), tu iskrsavaju mnoge situacije u kojima pešadija postaje primaran činilac, a tenkovi je podržavaju. Velika važnost, po mom mišljenju, pripada pešadiji i u svim samostalnim odbranbenim operacijama oklopnih divizija.

Glavni nosilac manevra u okviru oklopne divizije, što najviše zavisi od prolaznosti zemljišta, mogu biti tenkovi ili pešadija, pri čemu jedan od ovih elementa prima na sebe frontalno potiskivanje, odnosno vezivanje neprijatelja.

Iz ovego izlazi da organska pešadija oklopnih divizija mora biti dovoljno jaka za izvršenje ovih zadataka i većim delom potpuno osamostaljena za borbu, tj. u dovoljnoj meri formacijski snabdevena sopstvenim teškim naoružanjem kako bi i na najtežem terenu mogla obrazovati »pešadisko težište«.

Jasno je i to da zemlje sa skromnijim ili nedovoljnim brojem tenkova kakav je slučaj bio u početku i sa Nemcima, mora-

ju nedostatak tenkova ublažiti drugim, ekonomičnijim teškim oruđima, da se ne bi morali odvajati tenkovi za zadatke koje mogu izvršiti i druga teška oruđa.

Pisac se u članku zalaže za tešnje povezivanje tenkova i organske pešadije. O ovome danas postoje uglavnom dva gledišta — sovjetsko i američko. Sovjeti u formacijskom sastavu tenkovskih pukova u oklopnim divizijama imaju po jedan motorizovani bataljon pešadije namenjen isključivo tesnom sadejstvu i neposrednom osiguranju tenkova u svim prilikama, dok za jaču podršku tenkova i manevar pešadijom u okviru oklopne divizije postoji motorizovani pešadski puk. Sličan sistem postoji i kod Engleza.

Amerikanci u oklopnim divizijama imaju svega jedan tip pešadije — oklopu, formiranu u 4 samostalna bataljona, koja se prevozi oklopnim transporterima. U okviru oklopne divizije, zavisno od prestojećeg zadatka, formiraju se od samostalnih tenkovskih i pešadskih bataljona 2—3 borbene grupe u kojima prevladaju tenkovi ili pešadija.

Oba ova sistema imaju dobrih i loših strana, ali zasada, po mom mišljenju, predstavljaju dva najbolja rešenja.

Nemci su imali neki treći sistem, čija je slabost bila u tome što u tenkovskom puku nisu imali minimum lakše naoružane organske pešadije, predviđene, obučene i uvek spremne za tesno sadejstvo sa tenkovima. Tako bi se većom borbenom efikasnošću i pokretljivošću ovih mešovitih grupa donekle otklonio negativan uticaj nedostatka tenkova.

Ratna praksa je dokazala da najbolje rezultate u borbi postižu oklopne divizije u kojima odnos tenkovskih i pešadskih bataljona iznosi otprilike 1:1 i da transport, makar jednog dela pešadije na oklopnim transporterima, osetno olakšava brzu integraciju tenkova i pešadije.

St. P.

Hans Hinrihs: UTICAJ TAKTIČKOG NUKLEARNOG ORUŽJA NA VOĐENJE BORBE I SASTAV JEDINICA

U članku pod gornjim naslovom¹⁾ pisac pokušava da na osnovu dosadašnjih ispiti-

¹⁾ Die Auswirkung taktischer Atomwaffen auf die Kampfführung und Gliederung von Heeresverbänden von Hans Hinrihs, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, novembar 1955.

vanja i objavljenih rezultata dejsva nuklearnog naoružanja izvuče taktičke zaključke i ukaže na rešenja nekih organizacijsko-formacijskih pitanja jedinica kopnene vojske u uslovima savremenog rata. On je želeo, kako sam naglašava u početku, da istakne samo neka pitanja i

potstakne na razmišljanje i diskusiju, ne pretendujući da su data mišljenja iscrpna i potpuno tačna. Pisac u početku ističe da zabrana upotrebe nuklearnog oružja, ukoliko do nje i dođe, ne mora značiti da neka od ratujućih strana, koja bi se našla u nevolji, »neće pokušati da upotrebom zaliha nuklearnog oružja utiče na tok ratnih zbivanja«. Razmatrajući *odbranu* od napada nuklearnim oružjem, on navodi klasično načelo: »Ne izlaži sebe kao cilj, a neprijatelja primoraj da to učini«, i izvlači ove zaključke:

— Napadač će pri upotrebi atomskih bombi i projektila verovatno primeniti t. zv. visoke detonacije u vazduhu (pri kojima vatrena lopta ne dodiruje zemlju), kako bi smanjio radioaktivno trovanje zemljišta (pošto će sam preko njea napadati) i povećao radijus dejstva toplotnog i gama-zračenja. Ovome treba prilagoditi mere zaštite i rastresitosti b/p, pri čemu treba imati u vidu približan efekat »nominalne« bombe (20 KT, koju je pisac uzeo za osnovu svih proračuna i datih normi), dok se radijus dejstva ostalih bombi može približno proračunati pomoću jednostavnih formula.³⁾ Nezaštićeni borac dobija teške opekotine na udaljenju od 1.200 m (pri vrlo svetlom vremenu do 1.800 m) od nulte tačke, a pored toga biće na udaljenju od 1.280 m zatrovan i prostor verovatno smrtonosnom dozom radioaktivnog zračenja (preko 400 rendgena). Posada tenkova je izložena kritičnoj količini gama-zračenja na udaljenju do 800 m, a tenkovi će biti prevrnuti samo u krugu od 170 m. Vazdušni pritisak porušice zidove zgrada na 1.600 m daljine, ali je zato dovoljan samo pokrivač zemlje od 12 sm, betona od 7,5 sm ili čelična ploča od 2,5 sm pa da se intenzitet gama-zračenja smanji na polovinu.

— Napadač će atomsku bombu (20 KT) baciti u dubinu braniočevog b/p na oko 3.800 m (koliko iznosi zona sigurnosti — ne računajući eventualne greške i rasturanje). Odavde izlazi da su najugroženiji: braniočeve rezerve, artiljerijski položaji i saobraćajne linije, dok su delovi u blizini prednjeg kraja odbrane ugroženiji od

konvencionalnog nego od nuklearnog oružja.

— U slučaju detonacije atomske bombe na »jednoj visini«, ili granate na visini od samo 30—40 m, pri kojoj vatrena lopta dodiruje zemljinu površinu, radioaktivnost će u blizini nulte tačke dozvoljavati prolaz na vozilima srednjom brzinom već posle 15 minuta, a prelaz pešice 6 časova posle eksplozije. Pri detonaciji iznad 200 m visine zatrovanost tla je sasvim neznačajna. Prema tome, prednje braniočeve jedinice, koje će verovatno ostati sposobne za borbu, moraju računati i sa brzim neprijateljevim napadom. Zato ponovno uspostavljanje borbene gotovosti, posle upotrebe nuklearnog oružja od strane neprijatelja, zahteva najveću čvrstinu i odlučnost starešina svih stepena.

— Kružna odbrana najmanjih i duboko ešeloniranih jedinica na bojištu osobito je celishodna. Kružni položaji prikupljenih jedinica i gusto posednuti bastioni, t. zv. »čvrsti položaji«, mogli bi predstavljati necelishodno žrtvovanje.

— Nuklearno naoružanje je u rukama branioca najefikasnije kad je napadač, zemljišnim uslovima ili taktičkim merama preduzetim od strane branioca, primoran da napada kanalisanim pravcima, tako da se pridaje naročiti značaj merama zaprečavanja.

— Pošto će u budućem ratu noć biti još više korišćena za razne pokrete i prikupljanje trupa, to i noćno izdavanje iz vazduha i primena infracrvenih zraka dobijaju poseban značaj.

— Dobro organizovana služba brzog uzbunjivanja može mnogostruko smanjiti gubitke obučene trupe.

— Branilac koji raspolaže nuklearnim oružjem može biti u dilemi da ga upotrebi protiv napadačeve žive sile ume: o pro iv njegovih baza (naročito atomskih) ili strategijskih ciljeva.

— Ako obe strane upotrebljavaju nuklearno oružje, branilac je u povoljnijem položaju i ima izgleda da prođe sa manje gubitaka.

Upotrebljavajući nuklearno oružje, napadač se takođe izlaže znatnom riziku. Tako naprimo:

— Da bi iskoristio brešu stvorenu nuklearnim oružjem, on mora da u nju ubaci masirane snage i sredstva, čime nudi povoljan cilj za braniočev protivudar istim (nuklearnim) oružjem.

³⁾ Zahvat vazdušnog pritiska menja se kao kubni koren, a zahvat top otnog dejstva kao kvadratni koren iz odnosa ekvivalenta energije oslobođene eksplozijom. Smrtonosni zahvat gama-zračenja, pri dvostruko jačoj energiji, raste za oko 10%.

— Da bi izbegao opasnost da još u toku pripreme napada izloži svoje snage braniočevom udaru, napadač ih mora držati dekoncentrisane i rasčanjene po dubini, naročito druge i treće ešelone. Njihovo grupisanje može da otpočne tek posle upotrebe nuklearnog oružja, i to na sada već poznatom, manje-više kanalisanim pravcu, i sa smanjenim mogućnostima zaštite (zbog pokreta). A to za napadača predstavlja naročito kritičan period.

— Da bi na izabranom otketu postigao iznenađenje branioca, napadačevoj upotrebi nuklearnog oružja ne treba da prethodi neko intenzivnije dejstvo artiljerije (da ne bi materalo braniočeve snage u zaklone i time smanjilo efekat atomskog dejstva). Zbog ovoga će prednji delovi branioca, na dubini 500—1.000 m (na glavnom položaju), ostati sposobni za borbu, što znači da se pred napadača postavlja problem njihovog likvidiranja konvencionalnim oružjem.

— Upotreba vazдушnih desanata u kombinaciji sa nuklearnim oružjem nudi napadaču znatne mogućnosti. Međutim, jake i koncentrisane snage u ovim desantima mogu postati žrtva braniočevog nuklearnog oružja, a slabe i rasturene snage nisu dovoljno efikasne, te ih mogu brzo likvidirati braniočeve rezerve.

S obzirom na ove probleme napadač mora nastojati da neutrališe braniočeve atomske baze pre ili u početku napada i da svoje pripreme za napad vrši na što širem frontu i sa prednjim ešelonima prikupljenim što je moguće bliže braniocu. Pri tome pozadnje ešelone treba privlačiti što brže na one pravce na kojima se situacija najpovoljnije razvija, sa zadatkom da što pre prodru u neprijateljsku odbranu. Pored toga, za sve pokrete treba pripremiti najdetaljnije planove i izvršavati ih uz najbrižljivije mere maskiranja i noću. Isto tako je nužno da se sa najvećom energijom i brzinom šire mesta proboja — ne dozvoljavajući braniočevim snagama da se odvoje od napadača — i da se sopstvene snage ne zadržavaju pred preprekama (rečnim tokovima i sl.), nego da ih savlađuju brzo, iznenadno i na širokom frontu.

Prelazeći na pitanje *sastava i opreme jedinica* za uslove atomskog rata, pisac ističe nekoliko problema, ali mnogo opreznije nego pri razmatranju borbe. On smatra da će klasične vojne jedinice ima-

ti daleko važniju ulogu od one koju im neki namenjuju — da prostro zauzimaju zemljište koje će biti »očišćeno« dalekometnim nuklearnim projektilima. Na veličinu i sastav ovakvih jedinica utiču mnogobrojni i često sasvim suprotni zahtevi. S jedne strane, jedinice moraju biti male da ne bi predstavljale privlačan cilj za nuklearno naoružanje, da bi bile što pokretljivije, da bi se njima moglo lako komandovati, snabdevati itd., a, sa druge, one moraju biti dovoljno jake da bi se samostalno i uspešno mogle boriti na težištu borbe, pa čak i pod uslovima da namina ostanu bez podrške, snabdevanja, bez veze sa ostalim snagama i dr. One treba da imaju što manje vozila radi veće sigurnosti i maskiranja, ali i da ih imaju što više da bi se mogle brzo prebacivati. Oruđa treba da su laka i sa malo posluge, ali istovremeno velikog dometa i što jačeg vatrenog efekta. Zahtevima maskiranja najčešće odgovaraju zatvoreno obojeni predmeti opreme i naoružanja a zahtevima zaštite od toplotnog zračenja — što svetiljki. Dakle, skoro svuda suprotni zahtevi. Ipak, iz ovih i sličnih suprotnosti pisac zaključuje da lični sastav, transportna sredstva, tešku opremu i tehničku službu treba svesti na minimum, a do maksimuma razviti vatrenu moć, pokretljivost, nezavisnost i individualnu zaštitu. Broj pešaka (kao i artiljeraca — klas čne artiljerije — i vozača neoklopnih vozila) treba reducirati na najmanju meru, »pošto je njihova vatrena moć u nepovoljnom odnosu prema stepenu ugroženosti«. Konkretizujući ovaj zaključak on predlaže formiranje borbenih grupa sastava: 1 ili najviše 2 slaba bataljona pešadije sa lakim naoružanjem i oklopnim transportnim sredstvima, 1 bataljon tenkova i samohodne artiljerije, 1 divizion lake artiljerije velikog dometa (poljske i PT), komandna četa sa specijalnim naoružanjem i jedinica za snabdevanje. Ovakve 2—3 borbene grupe trebalo bi objediniti pod jednom komandom divizionskog ranga. Jedinica ovakve divizije iznosila bi 8—9.000 ljudi. S obzirom na već ranije istaknute zahteve jednostavnosti i sigurnosti komandovanja, samostalnosti, brzine i pokretljivosti jedinica i sl., pisac smatra da korpusne komande treba ukinuti. U daljem izlaganju on ističe manje-više poznate zahteve: za kvalitetnim, t. zv. konvencionalnim naoružanjem (automa'skim, bestrzajnim); za zamenu transportnih ka-

miona tegačima — guseničarima sa prikolica (da bi se snabdevačke kolone mogle skloniti sa komunikacije); za primenu helikoptera u službi snabdevanja i saniteta; za tipiziranim paketima u ishrani, bagerima za brzo ukopavanje, i'd., kao i za nizom drugih detalja u tehničkoj opremi.

S obzirom na složenost novih problema, od taktičkog komandovanja se traži snalažljivost, brzina pogleda, odlučnost, elastičnost, bogatstvo ideja, sposobnost za improvizacije, itd., a za sve to je potrebno dobro poznavanje tehnike nuklearnog oružja i njegovih mogućnosti. U pogledu taktičkih mera posebno se ističe značaj izviđanja, sigurne veze (naročito sa taktičkim vazduhoplovstvom) i dobro organi-

zovane službe obaveštavanja i uzbunjivanja.

Kao novinu u pogledu organizacije komandovanja, pored već pomenute ideje o ukidanju korpusnih štabova, pisac predlaže udvajanje najvažnijih organa divizijskog štaba. Ove druge, t.zv. »rezervne« komandne ekipe bile bi na otstojanju od glavnih najmanje na udaljenju unštavajućeg radijusa dejstva nominalne atomske bombe, dakle, na 800—1.000 m. One bi preuzele komandu u slučaju da glavne budu uništene.

Na kraju članka je priložena i jedna tablica efekata dejstva atomskih eksploziva (od 2—500 KT energetskog ekvivalenta) protiv žive sile i materijala.

M. M.

Pukovnik H. F. Sajks: LOGISTIKA I VOJNA STRATEGIJA DRUGOG SVETSKOG RATA

U stranoj vojnoj literaturi piše se sve češće o *logistici*. Razni pisci različit to je tretiraju: jedni kao nauku koja se bavi planiranjem i pripremanjem privrednog potencijala čitave zemlje u ratu, dok je drugi uzimaju u užem smislu, tj. kao planiranje sredstava za pojedine vojne jedinice u konkretnim borbenim dejstvima (t.zv. *logističko* planiranje). Neki čak nastoje da se logistika postavi kao zasebna vojno-naučna disciplina — kao što su strategija, operatika i taktika. Iz tih se članaka dobija ponekad utisak da je logistika zapostavljena. U ovome, naravno, ima i preferiranja.

Iako se pisac članka pod gornjim naslovom¹⁾ ograničava na odnos logistike i strategije samo u Drugom svetskom ratu i uglavnom samo na SAD, ipak bi se reklo da tom pitanju želi da da širi teoretski značaj. Kada se govori o odnosu između strategije i logistike, obično se kaže da je *strategija otac a logistika sin*. Da bi potvrdio postojanje takvih gledanja, on citira tač. 34 američkog Priručnika za izradu programa i planiranje u Ministarstvu vojske — FM. 101—51, po kojoj ciljevi koje određuje opšta strategija imaju za svrhu da nacionalnu politiku SAD oforme u propise vojne strategije. On teži da po-

kaže da uloge strategije i logistike u Drugom svetskom ratu ustvari nisu bile takve kao što je pomenuto. Naprotiv, osnova strategijsko-logističke odluke bila je: *premašiti u produkciji neprijatelje*. Na osnovu planova i dejstva SAD u tom ratu proizlazi da su na velikim međunarodnim konferencijama, održanim u toku rata, raspoloživi izvori sredstava upotrebljavani za realizaciju kratkoročnih planova, to jest da strategijska uputstva ni u davana na duge rokove. Dugoročna uputstva, koja su bila potrebna za ostvarenje programa američke proizvodnje, proizašla su na inicijativu logističkih organa. Iako ovu postavku teoretski ne produbljuje, pisac želi da je dokaže analizom *Programa za izradu municije od 1940*, zatim t. zv. *Programom pobjede od 1941* i *programima proizvodnje za 1942—1943* godinu.

Kao polazna tačka za pregled strategije SAD u Drugom svetskom ratu može poslužiti niz t.zv. planova »Duga« (*Rainbow*) od 1939, izrađenih na koncepciji koja se zasnivala na sprečavanju kršenja Monroeove doktrine, na zaštiti teritorije i poseda SAD ... i, najzad, na upućivanju snaga u Afriku ili Evropu da bi se podelile Nemačka i Italija. Kao merilo spremnosti SAD u to vreme, može poslužiti jačina Armije SAD koja je tada brojala svega 210.000 ljudi. 1940 odobreni su planovi za 750.000, ali su planovi i program proizvodnje bili ispod ovog nivoa.

¹⁾ Logistics and World War II army strategy, by Colonel H. F. Sykes, *Military Review*, februar 1956.

U maju 1940 naimenovana je savetodavna komisija za Savet nacionalne odbrane, koja je izradila program proizvodnje zasnovan na postavci da će se do 1 oktobra 1941 opremiti armija jačine milion boraca, a do 1 aprila 1942 armija od 4 miliona, ali je taj program smanjen za 30% pre nego što je bio odobren, jer su njegovi troškovi iznosili oko 7,3 milijarde dolara. Uskoro posle toga Kongresu je predložen program proizvodnje za nešto manje od 4 milijarde dolara, u kome je bilo predviđeno da se do 30 septembra 1941 stvore rezerve materijala za opremu i snabdevanje kopnene vojske jačine milion ljudi, da se do 31 decembra iste godine pripreme rezerve važnih dugoročnih sredstava za snabdevanje kopnene vojske jačine 2 miliona i da se izgrade instalacije i uređaji koji bi omogućili proizvodnju za armiju jačine 4 miliona ljudi. Ovaj početni program zasnivao se na tekućim planovima Ministarstva rata, tako da je predstavljao samo pokušaj da se dobiju izvori za sprovođenje jednog »strategiskog« plana. Ali, i ovaj je plan bio u toku poslednjih deset dana juna 1940 pretvoren u *program proizvodnje* za koji je savetodavna komisija Saveta nacionalne odbrane smatrala da se u industriskom pogledu može ostvariti, a u pogledu troškova u dolarima da je takav, da ga predsednik u političkom pogledu može sprovesti.

Počev od 16 decembra 1940, kada je u SAD doneta odluka da se pomaže Britanija, razvija se veliki sistem *naima* i *zaima* Saveznicima. To je predstavljalo veliki deo totalnih ratnih napora, ali teret proizvodnje koji se pred SAD postavio nije bio zasnovan na nekom strategiskom planu SAD, niti na planu koji su Saveznici usvojili u celini. Zbog pojedinačnih i internih zahteva Saveznika pokazalo se da nema dovoljno sredstava.

U januaru 1941 u SAD dolazi predstavnik britanskog Generalštaba u cilju pronalaženja najboljeg metoda kojim bi SAD i britanski Komonvelt mogli pobediti Nemačku i njene saveznike u slučaju ako se SAD upletu u rat. Tada je izrađen jedan dokument o svetskoj strategiji za oružane snage SAD i Britanije — poznat kao plan *ABC-1* od 27 marta 1941. Međutim, ovaj dokument nisu potvrdili predstavnici vlada.

Na osnovu navedenih diskusija i američkog plana koji je iz njih rezultirao, kao

glavni neprijatelj izabrana je Nemačka a ne Japan — u slučaju da SAD uđu u rat. Na osnovu toga pisac konstatuje: »*Izbor je izvršen na osnovu logistike — mi prosto ne bismo mogli da imamo dovoljno sredstava da delujemo jednovremeno protiv oba glavna neprijatelja. Dakle, logistika je pripremila okvir u kome je donesena prva velika strategiska odluka*« (podvukao D. Ga.).

Pošto su svi bili nezadovoljni programom proizvodnje municije u tzv. *Programu pobeđe 1941*, preporučeno je da se u Ministarstvu rata formira jedan jedinstveni organ za planiranje snabdevanja Armije svim potrebama, koji bi omogućio postizanje pobeđe. Iako je upočetku odbačen, ovaj predlog je bio preteča plana koji je na kraju usvojen. *Upotreba municije* (strategiski plan), navodi pisac, bila je sekundarna prema *količini*.

U vezi sa *Programom pobeđe* pisac kaže da je Uprava za proizvodnju tražila preko načelnika Generalštaba da se izda naredjenja da se industrija koristi do najvećih mogućnosti, ali da načelnik Generalštaba nije bio voljan da ide suviše daleko kako se ne bi stvorila zaliha zastarele opreme. Konačno je bio sastavljen plan, poznat pod imenom *Program pobeđe*. Ovaj se program zasnivao na pretpostavci da SAD neće preduzimati nikakve veće operacije pre 1 jula 1943 i da će se u pogledu strategije prvo uzeti Nemačka kao cilj broj jedan, a Japan kao cilj broj dva. Ključ kojim su se ograničavale materijalne rezerve ostao je i dalje u ljudskim efektivima. Pri tome je dat plafon za ljudstvo kopnene vojske i vazduhoplovstva na nešto manje od 9 miliona ljudi. Predloženo je takođe da se formira 215 divizija, dok je stvarno formirano samo 89 (1945 godine).

Treba primetiti, kaže pisac, da priprema jednog programa za proizvodnju municije, bez direktne njegove povezanosti sa strategiskim planovima, nije mogla da prođe bez odgovarajućeg reagovanja. Još 5 avgusta 1941 od Odeljenja za izradu plana upućen je memorandum u kome je izneto: *Mi najpre moramo razraditi strategisku koncepciju kako potući potencijalne neprijatelje — pa tek onda odrediti potrebne snage za to*.

IZ članka se vidi da je problem usklađivanja potreba između vidova i rodova uvek bio aktuelan. Naročito je to bio slučaj između kopnene vojske i mornarice.

Često ni vojni programi nisu vodili mnogo računa o mogućnostima, tako da je po tom pitanju morao da zauzme stav i Zajednički generalštab, koji je unekoliko smanjio izdatke i zaključio da vojni izdaci u 1943 i 1944 godini treba da budu ograničeni mogućnostima proizvodnje.

U zaključku članka pisac kaže: »Mi smo proizveli municiju za »stelaže« (rafove) da bismo opremili jedinice vojske, a ne za izvođenje specijalnih operacija za koje čak ni načelnici generalštabova ne bi mogli da predvide jačinu snaga i datum početka« i zaključuje da su odluke na strategiskim konferencijama donošene suviše kasno, te su službe bile primorane da same predviđaju planove i odluke vrhovnog komandanta Zajedničkog generalštaba i Ministarstva rata, pošto su samo na taj način mogle da dobiju u vremenu za proizvodnju materijala. On smatra da projektovanje vojnih potreba mora da bude zasnovano na najširoj bazi, da bi se stvorila prilika da se predmetima raspoložive opreme mogu snabdeti jedinice koje preduzimaju različita dejstva širokog obima. Zato preporučuje da se u SAD odbaci ideja da jedan zaseban niz zah eva, povezan za jedan strategijski plan, predstavlja podesnu osnovu za ratnu proizvodnju.

*

Navedeni članak je interesantan više po istoriskom materijalu iz Drugog svetskog rata nego po cilju koji je pisac postavio, naime da dokaže da je logistika primarna, a strategija sekundarna. U čitavom članku prikazuje kao da su logistika i strategija dve različite stvari i nekako ih suprotstavlja jednu drugoj umesto da ih ujedinjuje.

Logistika je svakako veoma interesantna oblast za razmatranje, ali je potrebno najpre biti načisto s tim šta je strategija. Moje je mišljenje da je strategija deo ratne veštine koji rukovodi celinom ili najvećim delom sredstava ratovodstva. Ovde se misli kako na snage

(ljudske efektivne) tako i na materijalna, moralna i druga sredstva. Logistika je pak sastavni deo strategije, kao što je sastavni deo i operatike i taktike. Strategija bez logistike je apstrakcija, kao što je nemoguće zamisliti logistiku koja bi bila sama sebi cilj. Strategija nije strategija ako nije materijalizovana. Strategijske odluke su u isto vreme i logističke.

Mislim da nije pravilno odvajati logistiku od strategije, jer strategijske odluke utiču na logistiku, a logistika utiče na način dejstva, kao što i način dejstva utiče na nju. Sve je, dakle, povezano u jedno jedinstvo i upravo se može reći da sve ima svoje odgovarajuće mesto. U pojedinim slučajevima moglo bi se reći da je neki komandant slab strateg, operativac, ili taktičar zato što zanemaruje logističku stranu u svojim odlukama.

Mislim da je pisac isuviše uopštio jednu konkretnu situaciju u SAD u Drugom svetskom ratu. Ona se karakterisala time što u SAD, u periodu 1940—1942, nije praktično ni bilo većih oružanih snaga. Prema tome, radilo se ustvari o stvaranju potpuno nove armije (sa 210.000 ljudi na nekoliko miliona), gde su se najpre morali angažovati svi proizvodni kapaciteti zemlje. Logično je što se u takvoj situaciji nisu mogli odmah stvarati neki određeni planovi dejstva za duži period. Ovo nam, naravno, ne daje pravo da postavimo kao pravilo da je logistika uvek primarna.

Interesantna su izlaganja pisca u pogledu potrebe postojanja *Odeljenja za planiranje svih materijalnih potreba Armije u ratu*. Potrebe vidova i rodova, ako se ne usklađuju iz jednog centralnog logističkog organa, mogu da dovedu do neujednačenog razvoja pojedinih delova oružanih snaga, pa i do usporavanja dejstva. Ovde postaje izvanredno važna i uloga odeljenja G-4 (t.zv. logističkog odeljenja).

Važno je uočiti potrebu za jedinstvenim vojnim i političkim rukovodstvom u ratu da bi se i odluke mogle donositi jedinstveno i brzinom koju zahteva situacija.

D. Ga.

TAKTIČKI TRANSPORT VAZDUŠNIM PUTEM¹⁾

Za uspješno snabdevanje jedinica KoV vazdušnim putem u Drugom svetskom ratu bilo je neophodno da se obezbedi prevlast u vazduhu i da se sakupi dovoljno transportnih sredstava. Dok je snabdevanje 2 nemačkog armiskog korpusa, jačine 100.000 ljudi, opkoljenog u rejonu Demjanska, uspješno obavljano u toku 95 dana, dotle je snabdevanje okruženih trupa kod Staljingrada bilo osuđeno na neuspeh zato što nemačka avijacija nije raspolagala dovoljnim transportnim sredstvima. Pošto su nemačke baze za snabdevanje, usled ruskog napredovanja, premeštane sve više na zapad, broj mogućih letova se više smanjivao, a nemačka avijacija u to vreme više nije imala prevlast u vazduhu, tako da su ruski lovci nanosili znatne gubitke nemačkoj transportnoj avijaciji.

U Drugom svetskom ratu snabdevanje vazdušnim putem vršeno je samo u izuzetnim slučajevima — kada se snabdevanje suhoputnim komunikacijama nije moglo brzo ostvariti. U početku Korejskog rata celokupno snabdevanje jedinica Ujedinjene komande teklo je suhoputnim komunikacijama. Tek kada su grupe severnokorejskih vojnika u dubokoj pozadini jedinica Ujedinjene komande počele uspješno da prekidaju snabdevanje, pristupilo se njihovom snabdevanju vazdušnim putem.

Smatra se da snabdevanje vazdušnim putem, s obzirom na mogućnu upotrebu taktičkog atomskog oružja, danas ima poseban značaj i da ono treba da postane pravilo.

U Severnoj Karolini (SAD) održan je 1954 dosada najveći atomski manevar, na kome je učestvovalo oko 90.000 ljudi (od kojih 9.000 padobranaca) kojima je sav materijal, pa čak i teretni automobili i teške haubice, doturan vazdušnim putem. Manevar je pokazao da maskiranje, rastresiti raspored i velika taktička pokretljivost predstavljaju najbolju zaštitu jedinica na zemlji.

Sve dok je snabdevanje jedinica vezano za suhoputne komunikacije, brzina snabdevanja ima svoje određene granice, jer taktičko atomsko oružje može izazvati potpun prekid snabdevanja. Očigledno je

da će taktička pokretljivost jedinica KoV biti utoliko veća ukoliko su manje zavisne od transporta i snabdevanja suhoputnim komunikacijama i da će i odbrana od taktičkog atomskog oružja biti utoliko efikasnija. Iako je isto tako jasno da se i u budućnosti sve jedinice neće moći snabdevati vazdušnim putem, jer to ne bi mogla podneti ni najbogatija država na svetu, ipak bi avijacija za taktički transport, pogodnom organizacijom mogla u velikoj meri da rastereti snabdevanje suhoputnim komunikacijama.

Maršal Montgomeri kaže: »Sistem snabdevanja KoV mora se saobraziti novim zahtevima rata. On mora biti što manje zavisan od suhoputnih komunikacija — železnica i puteva. Rešenje tog pitanja predstavlja snabdevanje vazdušnim putem. Jedinice KoV treba da se snabdevaju iz baza koje se nalaze daleko od fronta i koje su rastresito raspoređene. U rejonima jedinica KoV mora se pronaći što veći broj terena na koje se materijal može dostavljati helikopterima ili bacati pomoću padobrana. Sa tih terena će se vršiti snabdevanje jedinica vozilima. Ovo snabdevanje treba da teče po svakom vremenu, danju i noću. Time će trupe biti oslobođene velike komore koja za sada znatno smanjuje njihovu taktičku pokretljivost«.

Transport proizvedenog materijala od preduzeća do glavnih baza vršiće veliki transportni avioni, koji već danas nose korisni teret od 20—24 tone, a grade se i teški transportni avioni sa nosivošću čak do 50 tona. Međutim, pošto se ovi ne mogu upotrebljavati za prenos materijala u baze pozadi fronta koje ne raspoložu betonskim PSS, to se u SAD i Britaniji u poslednje vreme izrađuju transportni avioni koji mogu poletati i sletati na male terene sa travnim PSS. Ti avioni su namenjeni za transport materijala iz glavnih baza u rastresito raspoređene baze pozadi fronta. Oni bi po potrebi snabdevali jedinice KoV na taj način što bi donosili materijal na aerodrome u njihovoj blizini. Međutim, snabdevanje jedinica KoV će se češće vršiti helikopterima, odnosno padobranima.

Najveća iskustva u pogledu snabdevanja pomoću padobrana stečena su u Korejskom ratu. Pored bacanja raznog ma-

¹⁾ Taktischer Lufttransport, *Elugwehr und Technik*, br. 11/55.

terijala, rešen je i problem bacanja padobranima teških tereta (naprimer, džipova, teretnih automobila i artiljerijskih oruđa) na taj način što se sa donje strane predmeta vežu jake šperploče od drveta ili platforme sa pneumatičnim vrećama, koje amortizuju udar prilikom pada na zemlju i podjednako ga prenose na celu površinu.²⁾ Danas se tako mogu bacati padobranima (veličine 14,5—30,5 m) teške haubice 105 mm i teretni automobili težine 6,5 tona, pri brzini padanja 6—7 m/sek.

U Koreji se pokazalo da su helikopteri bili u stanju da lebdeći u vazduhu, pomoću motornog vitla spuste znatne količine materijala tamo gde avioni nisu mogli sletati, tako da su helikopteri postali važno taktičko sredstvo za vazdušni transport. Tako, naprimer, ako sto američkih helikoptera tipa *Piasecki H-21 »Workhorse«* u stanju su da izvrše neprekidan transport 134 tone materijala na čas pri akcionom radijusu od 56 km, ili 69 tona na čas pri akcionom radijusu od 96 km, uz angažovanje 75% brojnog stanja helikoptera.

Dok najveći korisni teret helikoptera *Workhorse* iznosi samo 2 tone ili 20 naoružanih ljudi, danas se već ispituju helikopteri, naprimer, *Piasecki H-16* i *Sikorsky S-56*, koji mogu nositi dvaput veće težine.

Kabast materijal, koji ne može ući u trup, može se smestiti u posebna spremišta pričvršćena ispod trupa, ili se može jednostavno obesiti ispod trupa. Takva spremišta na helikopteru *Piasecki H-16* (koja imaju točkove) može vući traktor, ili neko drugo motorno vozilo, čim helikopter sleti, tako da materijal ne treba pretovarivati i gubiti vreme oko toga. A prilikom održavanja vazdušnog mosta nad Berlinom pokazalo se da snabdevanje ne zavisi samo od broja transportnih sredstava nego i od brzine ukrcavanja i iskrcavanja.

Transport težeg materijala, naprimer, teških artiljerijskih oruđa, tenkova i teretnih automobila, postaće nezavisniji od puteva kada budu gotovi teški helikopteri, tzv. »leteće dizalice«. U SAD se već vrše probe sa tipom *Hughes XH-17*, koji ima dve mlazne turbine, a postiže brzinu od 128 km/č, plafon 4.500 m i dolet 65 km.

Taktički transport vazdušnim putem za jedinice KoV u taktičkoj dubini moguć je

ako se raspolaže dovoljnim brojem običnih transportnih aviona i helikoptera i ako je postignuta prevlast u vazduhu.

Za stvaranje taktičkih (ili operativnih) otpornih tačaka ne bi trebalo koristiti padobranske jedinice (koje su obučene i namenjene za specijalne zadatke) već obične delove KoV koji bi se na određeno mesto prebacivali vazdušnim putem, obično pomoću transportnih aviona koji mogu koristiti pomoćne terene za sletanje i poletanje. U protivnom, jedinice KoV morale bi da maršuju od najbližih aerodroma do određenog mesta za stvaranje otporne tačke, tako da bi im za izvršenje zadatka bilo potrebno više vremena. Kakva je prednost helikoptera može se videti iz sledećeg primera: 11 oktobra 1951 jedan bataljon američke mornaričke pešadije, jačine 1.000 ljudi, prebačeno je na front sa celim svojim naoružanjem pomoću 12 helikoptera *Sikorsky H-19*. Iako ovi helikopteri, pored dva pilota, mogu da prenose samo po 10 ljudi sa njihovim naoružanjem, ipak je transport celog bataljona završen u 160 letova, a zadatak završen za 6 časova i 15 minuta, dok bi suhoputnim komunikacijama i teretnim automobilima, radi teškog terena, trajao puna dva dana.

Britanci su i u Malaji upotrebili helikoptere za transport trupa. Tako je, naprimer, u toku 24 časa helikopterima prebačeno 2.000 ljudi sa celim naoružanjem na određeno mesto, mada je jedan helikopter mogao primiti, sem pilota, samo 5 ljudi sa naoružanjem. Da bi se prilikom prebacivanja dobilo u vremenu, helikopteri često nisu sletali, već su ih vojnici napuštali pomoću lestvica od užeta.

Helikopteri se mogu korisno upotrebiti za evakuaciju oštećenih i okruženih jedinica KoV, naročito onda kada u tom okruženom prostoru nema aerodroma — kada se ne mogu koristiti obični transportni avioni. Tako su u Koreji 27 oktobra 1950 veliki delovi 1-ve američke oklopne divizije, koja je bila okružena od severnokorejskih i kineskih trupa, prebačeni helikopterima iz okruženja, a od 1—3 decembra 1950 helikopteri su preneli stotinu pomorskih pešaka iz okruženja sa Čosinskog (veštačkog) jezera kod Hagara.

Prilikom procene mogućnosti upotrebe helikoptera za zadatke evakuacije, treba imati u vidu da je ranije broj raspoloživih helikoptera bio mali i sa ograničenom nosivošću, dok je danas ta nosivost znatno

²⁾ Vidi »Vojno delo« br. 2/56, str. 67.

povećana. Već se vrše probni letovi sa helikopterima nosivosti od 40 ljudi, koji za 30% premašuju nosivost standardnih transportnih aviona iz Drugog svetskog rata, kao naprimer *Ju-52* i *Douglas C-47*.

Iz činjenice da helikopteri nisu vezani za aerodrome proizilazi da su njihove mogućnosti za stvaranje taktičkih otpornih tačaka i evakuaciju oštećenih i okružanih jedinica KoV mnogo veće od mogućnosti transportnih aviona, pod uslovom da ih ima u dovoljnom broju i da je ostvarena operativna prevlast u vazduhu.

Vazdušnodesantne operacije koje se u vojnoj literaturi pojavljuju pod nazivom »obuhvat iz vazduha« ili »vertikalni obuhvat«, pružaju nove mogućnosti. Da li će se u njima upotrebiti samo padobrancili samo vazdušnodesantne jedinice (koje će stizati na određeno mesto sa teretnim jedrilicama ili transportnim avionima) ili padobrancili i vazdušnodesantne jedinice jednovremeno ili u kratkim vremenskim razmacima, zavisi od postavljenog zadatka, jačine protivnika i veličine planirane operacije.

Za zauzimanje tvrđave Eben Emael u Drugom svetskom ratu bilo je dovoljno par teretnih jedrilica, a za zauzimanje mosta kod Moerdijka samo padobrancili, podržani kasnije od pešaka koji su stigli sa hidrojedrilicama. U kritskoj vazdušnodesantnoj operaciji jednovremeno su upotrebljeni padobrancili, teretne jedrilice i transportni avioni, koji su stizali jedni za drugima u kratkim vremenskim razmacima. U svim velikim savezničkim vazdušnodesantnim operacijama u Drugom svetskom ratu u Evropi (Sicilija, invazija Severne Francuske, iskrcavanje u Južnoj Francuskoj, kod Nijmvegena i Arnhema, itd.) upotrebljavani su samo padobrancili i teretne jedrilice bez transportnih aviona.

Interesantan je razvoj transporta jedinica i ratnog materijala u vazdušnodesantnim operacijama na Korejskom ratištu. Naprimer, 19 oktobra 1950 bačen je severno od Pjongjanga, kod Sukčona i Sinčona, ceo 187 puk 11 američke vazdušnodesantne divizije, u jačini 4.100 ljudi, i to padobranima iz 80 transportnih aviona sa visine 250 m. Avioni su zatim odleteli na aerodrom Kimpo kod Seula i doneli padobranima teško oružje (i topove), municiju i džipove. I ovaj materijal je bačen padobranima. 23 marta 1951 bačen je na isti način neki drugi puk padobranaca kod reke Imjim. Obe vazdušnode-

santne operacije izvršene su bez većih gubitaka.

Na osnovu ovih iskustava u SAD u Britaniji se poklanja naročita pažnja povećanju broja padobranskih jedinica, razvoju transportnih aviona sa većom nosivošću i mogućnošću nošenja vrlo teških i kabastih predmeta, kao i transportnih aviona za prenos padobranskih jedinica. U vezi sa tim uočeno je da se sasvim napušta dalji razvoj teretnih jedrilica i da se posvećuje velika pažnja razvoju načina bacanja ljudi i materijala pomoću automatskih padobrana koji se otvaraju pomoću uzice vezane za avion. Američki padobrancili danas nose nešto veće padobrane no ranije, tako da se u posebnoj vreći može nositi 55 umesto ranijih 40 kg oružja i municije.

Iako padobrancili, zahvaljujući poboljšanju tehnike skakanja, mogu iskakati u kratkim vremenskim razmacima jedan za drugim, ipak se po rđavom vremenu i jakom vetru ne može izbeći razbacivanje padobranaca na velikom prostoru, čime se povećava trajanje njihovog prikupljanja, a time i kritično vreme do njihove gotovosti za stupanje u borbu. Zbog toga se u Britaniji vrše interesantni pokusi sa padobranskim spremištima, koja mogu da prime 20—40 vojnika sa naoružanjem. Ovo spremište je pričvršćeno na 4 vrlo velika padobrana, koji su tako podešeni da ono prilikom pristajanja može podneti udar o zemlju. Ovaj način ima tu prednost što su grupe od 20—40 vojnika odmah spremne za dejstvo. Pored toga, predviđa se da će se ova spremišta, ako se opreme posebnim raketama, moći bacati bez padobrana. Zadatak raketa bio bi da protivnim dejstvom smanje brzinu padanja spremišta, neposredno pre pristajanja, na nulu ili blizu nule. Ovakva konstrukcija je teoriskim mogućna i praktično ostvarljiva kada rakete budu dostigle potreban stepen razvoja.

Nove praktične mogućnosti za vazdušnodesantne operacije postoje i kod helikoptera. Prvi put je primenjen u taktičke svrhe u Korejskom ratu 19 decembra 1950, u borbama severozapadno od Kumsonga. Trebalo je posesti oko 900 m visoki greben, do koga se usled besputnosti terena nije moglo doći, a ni padobranima nije pružao mogućnost za iskrcavanje. Komandant 1 armijske pomorske pešadijske divizije odlučio je da upotrebi 12 heli-

koptera tipa *Sikorsky H-19*. Ovi su helikopteri, leteći na otstojanju od jedne minute, preneli 228 ljudi na greben. Iz helikoptera su se iskrcali pomoću lestevica od užeta. Posle toga preneseno je još 8 tona municije i hrane na položaje. Pod zaštitom lovaca i lovaca-bombardera, ova je operacija izvršena za 4 časa — bez gubitaka.

Iako je ova vazdušnodesantna operacija malog značaja ona ipak pruža veće izgleda za budućnost. Koristeći ovo isku-

stvo Amerikanci su na svojim najnovijim manevrima upotrebljavali helikoptere za vazdušnodesantne prepade i stvaranje mostobrana s mora, pri čemu su helikopteri prenosili prve jedinice na kopno. U vezi sa tim, u SAD se ispituje i jednosedni helikopter, kod koga je svakako najinteresantniji uređaj za pripisivanje pilota, tako da bi takvi helikopteri predstavljali idealno rešenje za vazdušnodesantne prepade.

I. G.

Major Zopito Liberatore: RAD U PLANINI¹⁾

Organizacija »logistike« u planini znatno se razlikuje od organizacije na običnom zemljištu zbog specifičnih okolnosti kojima je treba prilagoditi. Mali broj predmeta koji se mogu naći na terenu, njihova oskudica ukoliko se i nađu, oštrina klime i ispresecanost zemljišta, čine da jedinice službi — da bi mogle prilagoditi svoj rad operacijama — treba da budu lako deljive, elastične, i da po svojoj veličini odgovaraju potrebama jedinica. Međutim, elastičnost i lakoća su u suprotnosti sa isto tako važnom potrebom da se trupama dâ što veća autonomija radi manevarske sposobnosti. Prema tome, taj problem treba rešiti tako da se zadovolje oba zahteva.

Iskustvo iz Drugog svetskog rata naročito je istaklo problemé sanitetske, intendantske i transportne službe. Doduše, nova sredstva i tehnički pronalasci dali su planinskim trupama veću mogućnost na »logističkom« polju. Međutim, upotreba tehničkih, a naročito transportnih, sredstava je dosta ograničena u planini, jer se često mora pribegavati tovarnoj stoci i ljudima-nosačima.

Iako službe u planini treba da zadovolje potrebe ljudstva u svakoj prilici (tako da operacije ne zavise od snabdevanja), da su lako deljive (kako bi mogle odgovoriti potrebama svakog sektora) i da su elastične (da bi mogle odgovoriti iznenadnoj promeni situacije), ipak one u praksi nailaze na vrlo velike teškoće. Tu se pojavljuju razni problemi, kao što su na-

dotur i evakuacija, organizacija snabdevanja koja bi odgovarala rasporedu jedinica u planini, teškoće zbog atmosferskih nepogoda i koje izaziva manevar (pokret) organa za snabdevanje paralelno sa frontom, zbog nedostatka puteva preko planinskih prepreka, nedostatak mesnih sredstava, naročito sredstava za život koja se moraju doturati, pa makar njihova težina i zapremina bile vrlo velike, organizacija bezbednosti službi (imajući u vidu zahteve njihovog rada, široki front, mogućnost partizanskih zaseda, itd.), pretovar sa raznih transportnih sredstava i potpuna nemogućnost da se na licu mesta nađe potrebna radna snaga, mnogo veća potreba za vremenom zbog teškog terena koji treba preći i zbog vrste transportnih sredstava koja su u upotrebi, itd.

*

Sanitetska služba bi morala da upotrebljava pogodna odeljenja i vodove za nošenje ranjenika (kako bi se zadovoljilo načelo deljivosti jedinica ove službe i njihova elastičnost), s tim da velike jedinice imaju najmanje po dve poljske bolnice i potreban broj zavojišta i previjališta na pogodnim mestima. Dok bi raspored sanitetskih vodova trebalo da bude što više napred, po mogućstvu u zoni gde se sastaju koljski putevi i konjske staze (kako bi se ranjenicima mogla ukazati što brža pomoć), dotle bi poljske bolnice trebalo postavljati više pozadi kako bi se bez smetnji mogle vršiti hirurške intervencije i ukazivati potrebna lekarska nega. Nekiput, kada to zahteva širok front ili konfiguracija terena, bolnicama bi se mogla poveriti i potrebna transportna sred-

¹⁾ I servizi in montagna, del magg. degli alp. Zopito Liberatore, *Rivista Militare*, novembar 1955.

stva za premeštaj. Mesta sanitetskih ustanova treba da budu zaštićena od neprijateljskog izvidanja i vatre, kao i od vetrova i usova i da se nalaze blizu naselja (ukoliko ih ima) ili planinskih skloništa.

Za prikupljanje i prenošenje ranjenika, koje bi se vršilo čak od četnih previjašta, potreban je mnogo veći broj nosilaca ranjenika nego u normalnim okolnostima. Od ovih previjašta ranjenike bi prenosili bataljonski sanitetski vodovi, koristeći tovarnu i vučnu stoku i specijalne uređaje za transport ranjenika (vozila za planinsko zemljište, žičane železnice, helikopteri, itd.). Pri tome bi trebalo nastojati da se ranjenici što pre prebace u poljske bolnice, kako u prvim linijama ne bi došlo do velikog nagomilavanja i da bi se ranjenicima mogla što pre ukazati sanitetska pomoć. A pošto je procenat ranjenika koji se ne mogu prenositi na planinskom zemljištu za 25 do 30% veći nego u normalnim uslovima (10—15%), potrebne su i hirurške ekipe skoro do samih linija.

Za rešavanje problema intendantske službe postoji vod za snabdevanje koji bi — iz istih razloga kao i sanitetski vod — trebalo podeliti na tri odeljenja, od kojih bi dva izvršavala redovni zadatak, a treće bi služilo za manevrisanje.

I vodove i odeljenja trebalo bi načelno postavljati što bliže prednjim linijama, i to na mesta do kojih je moguće saobraćaj, na kojima ima dovoljno prostora za parkiranje i od kojih vode konjske i pešačke staze ka prvoj liniji.

Dok se vod za pečenje hleba nalazi blizu voda za snabdevanje, dotle vod koji se stara o odeći, pranju rublja i kupanju treba da bude više pozadi, tamo gde ima vode, da do njega dolaze konjske staze, da je blizu planinskih kuća, skloništa itd.

Artiljerijsko-tehnička služba. — Poznato je koliko je ova služba, pošto zahteva veliki broj raznih transportnih sredstava, teška u planini za vreme borbe. U vezi s tim pojavljuje se i nova **teškoća zbog** toga što je potrebno pribeci mnogim skladištima po dubini. Postavlja se problem izbora mesta za predaju municije. Načelno se uzima, ističe pisac, da pozadi svakog oteka treba da postoji po jedno ovakvo mesto, a pozadi njih nalazilo bi se opet jedno ili više takvih mesta koja bi služila za popunjavanje prvih, ili bi stva-

rala mogućnost da se sa municijom »manevruje«.

Inženjersko-tehnička služba. — Mesto za predaju materijala ove službe treba, po mišljenju pisca, da bude u blizini kolskih puteva — po mogućstvu tamo odakle polaze konjske staze. Materijal ove službe karakteriše se velikom težinom i raznovršnošću, a njegov je utrošak teško unapred odrediti. Načelno se uzima da pri borbi u planini ovaj materijal treba doturati bliže jedinicama — koristeći do krajnjih mogućnosti transportna sredstva sa motorom. Treba nastojati, podvlači pisac, da se za transport što je moguće više iskoriste sredstva potčinjenih jedinica — kako bi se time olakšao rad velikih jedinica.

Transportna služba. — Ova se služba zove i »služba službi«. U planini se ona karakteriše raznovršnošću sredstava koja idu od nosača do helikoptera. Njen je rad jako otežan zbog čestih vremenskih nepogoda, niske temperature, slabe prolaznosti, oštih nagiba itd. Zatim pisac iznosi kakva treba da budu ova transportna sredstva za rad u planini.

Pisac je mišljenja da helikopteri treba da su sposobni za rad u planini pod različitim atmosferskim uslovima. Idealno bi bilo, kaže on, da se za pilotažu ovakvih helikoptera osposobe oficiri specijalisti, tako da se u ovom pogledu pruži autonomija velikim jedinicama.

Služba motorizacije. — Ova služba raspolaže pokretnom radionicom i pokretnim parkom. U prvoj se opravljaju vozila, oružje i sredstva za vezu jedinica, a pokretni park se brine za snabdevanje rezervnim delovima, materijalom za opravke itd. Služba motorizacije zahteva deljivost i pogodnost njenih organa, kao i pokretljivost tehničkog kontrolnog ljudstva.

Veterinarska služba. — Ova služba ima za planinske trupe veliki značaj, pošto stoka u njihovom transportu igra veliku ulogu.

Potrebno je da veterinarsko osoblje neposredno prati jedinicu koja ima stoku u svom sastavu. Dalje bi, po mišljenju pisca, trebalo da velike jedinice imaju veterinarski poljski vod. U isturenim zonama kod pukova, bataljona i divizionara moglo bi se obrazovati veterinarske ambulante. Formiranje ovih ambulanti ne pretstavlja nikakav problem, ukoliko se ima dovoljno osoblja i materijala.

Veći su gubici stoke u planini, kako kaže pisac, zbog bolesti nego zbog ranjavanja i pada. Zato bi bilo potrebno imati pogodno šatore koji bi se mogli podići tamo gde nema pojata, nastešnica itd. Ove bi šatore bataljoni ili divizionij prevozili na svojim vozilima, a postavljali bi se blizu mesta gde se stoka tovari.

Poštanska služba. — Sadašnja organizacija poštanske službe običnih jedinica odgovara i potrebama planinskih jedinica. Bilo bi samo potrebno da ova služba ima veću brzinu, pa bi joj u tom cilju trebalo pridati brža transportna sredstva.

Snabdevanje vodom. — Ovaj problem je težak, naročito u planinskoj zoni iznad 2.500 metara, gde nema vode. Stoga bi svaka jedinica (bar do bataljona), po mišljenju pisca, morala da raspolaže autocisternama i većim brojem buradi.

Problem radne snage postaje ozbiljniji u planinskim nego u običnim jedinicama. Može se reći, nastavlja pisac, da je odnos potrebne radne snage između normalnog i planinskog terena u srazmeri jedan pre-

ma tri; naime, posao koji u ravnici zahteva jednog, u planini traži tri čoveka. Ovo potvrđuju sledeće činjenice: raznovrsnost puteva i transportnih sredstava nameće česte utovare i istovare; ispresecanost terena zahteva pojačanje radne snage s obzirom na potrebe fronta; teški klimatski uslovi i niske temperature nameću izvršenje više turnusa; delimična ili potpuna nemogućnost korišćenja mesne radne snage. Pisac smatra da planinske trupe u svojoj formaciji treba da imaju odeljenja radnika u jačini jedne čete na brigadu, ili jednog bataljona na divizioniju. Ove radničke čete ili bataljoni treba da su formirani od radničkih vodova i četa. Na ovaj bi se način zadovoljila potreba planinske jedinice, a da se iz nje ne moraju odvajati borci. Ove radničke jedinice treba pogodno naoružati kako bi mogle obezbeđivati organe pojedinih službi.

Kao što i sam pisac kaže, u ovom članku izneta su samo izvesna razmatranja, ali ne i potpuna »logistička« rešenja problema u planini.

J. Z.

Potpukovnik Matej: PEDAGOGIJA I VOJNA OBUKA¹⁾

U ovom članku autor smatra da su vojni nastavnici u priličnoj meri zanemarili problem vaspitanja i obučavanja u vojsci i da su svojim zastarelim metodama postali kruti dogmatičari. Razvitak vojne nauke i tehnike postavio je pred vojne nastavnike niz problema koje oni mogu uspešno da reše ako pažljivo proučavaju čoveka sa stanovišta psihologije i ako vojnu obuku prilagode zahtevima vojne opreme i psihičkim mogućnostima čoveka. U vezi s tim on iznosi niz metoda u vojnoj obuci kao: verbalni, direktni ili intuitivni, aktivni, metod pitanja, pozitivni i autoritativni ili slobodni.

Verbalni metod, ranije favorizovan, nije danas više interesantan. Međutim, taj se metod ne može potpuno odbaciti. Vojnik nerado sluša naređenja ako ne uviđa njihovu vrednost. Za vojnika nije ništa uvredljivije od neke samovoljno donete i nedovoljno obrazložene mere. Zato mu sa nekoliko reči treba objasniti šta se

od njega očekuje i obrazložiti onu zapovest čija opravdanost nije dovoljno očevidna.

Da bi u psihu čoveka usadio vojničke vrline, starešina pomoću žive reči može da poveća svoj uticaj i postigne poslušnost potčinjenih, zasnovanu na razumevanju, a ne na formalnoj disciplini.

Mada je potreban, verbalni metod je nedovoljan kada se radi i o obučavanju, a ne samo o ubeđivanju. Uzdaajući se u svesmoć reči, autoritativna pedagogija je tom metodu dala značenje koje on ustvari nema. Naime, ovde se verbalni metod pretvara u »verbalizam«, što znači da se vaspitanje i obučavanje svodi na reči, bez dela. Verbalizam ostavlja psihu pasivnom i ne uspeva uvek da održi pažnju. Rezultati primene verbalnog metoda zavise od tipova ljudi koji se obučavaju. Vizuelni ljudi dobro uče ako vide (čitaju), auditivni ako čuju, a motorni su primorani da izgovaraju reči. Međutim, većina ljudi je istovremeno i jedno i drugo i treće. Samo postojanje ovih tipova ukazuje na to da verbalni metod može odgovoriti samo nezatnoj manjini. Kod najvećeg broja ljudi

¹⁾ Pédagogie et instruction militaire, par le lieutenant-colonel Mathey, *Revue militaire d'information*, januar 1956.

ne sme se osloniti samo na sluh, nego i na vid i mišiće; ne sme se zadovoljiti samo pričanjem, već je potrebno raditi i potsticati druge na rad. Stoga se vojni nastavnik mora kloniti verbalizma i koristiti i druge metode koji su prilagođeni slobodnijem obučavanju i sposobnostima shvatanja vojnika.

Direktni ili intuitivni metod upotpunjuje verbalni, a sastoji se u tome da se vojnik dovede pred konkretne predmete koji se uče. Potom se poziva najpre na čula, a zatim i na razum. Zbog toga što kod vojnika stvara brže percepcije, on se i naziva direktni ili intuitivni metod. Njegova su preimućstva očevidna. Privlačan je, jer je čovek ljubopiljiv, a u pamćenju se najbolje zadržava ono što je pažnjom naučeno. Taj metod je instruktivan, jer su čula prirodni putevi saznanja.

Primena direktnog metoda je mogućna u različitim vidovima obuke. Ona se sastoji u jednostavnom »posmatranju« predmeta, položaja ili kretanja. Instinkt podražavanja potstaknuće vojnike da urade ono što su videli. Umesto da se daju samo verbalna uputstva, bolje je ljude posmatrati i ispravljati, a njihov će primer sugestivno delovati na učenje drugih.

Aktivni metod upotpunjuje direktni, koji sam po sebi nije dovoljan. On se upravlja na čula, budi interesovanje i poziva se na instinkt podražavanja. Međutim, taj metod može često da odvoji pažnju od ideje zavaravajući čula; vojnik rado posmatra slike koje su pred njim i, okružen njima, pušta maš' u da luta, on gleda ali ne »percipira«. Stoga se od vojnika traži da ono što zna ume i da primeni. Nije dovoljno da nastavnik samo objasni vojnicima šta je puška, već je potrebno da svaki vojn.ik zna da sastavi i sastavi pušku, izgovarajući pritom iste reči koje je izgovarao i nastavnik prilikom objašnjavanja. Ako vojn.ik ne bude postavio i stavio pušku, izgovarajući te reči više od dvadeset puta, on neće znati šta je puška. Možda će neko reći da takva obuka oduzima mnogo vremena. Međutim, da li postoji neki posao koji se može izvršiti bez trošenja vremena?

Ovakva obuka, u kojoj se vojn.ik angažuje čitavim svojim bićem, nastoji da kod njega usavrši potrebne reakcije mišljenja i nerava. U borbi, emocije i zamor smanjuju u znatnoj meri sposobnosti svakog vojnika, potrebna je mehanizacija reflekusa, stečena vežbanjem. Ti refleksi čine de-

latnost vrlo lakom, sigurnom i izdržljivo. Pošto oni angažuju manje pažnje, čovek ima više mogućnosti da razmišlja, što predstavlja stvarno preimućstvo u borbi.

Metod pitanja sprečava pretvaranje aktivnog metoda u »dresuru«. Naime, nije cilj vežbanja da se stvore vojn.ici — automati, koji će izvršavati različite delatnosti bez prisustva svesti. Moderni rat zahteva inicijativu i sposobnost razmišljanja svakog vojnika. Formula »učiti bez razumevanja« nije ispravna. Slučajnost je zakon rata. Sve ono što deluje na osnovu jednog konvencionalnog shvatanja, shema, automatskih odluka i znanja, osnovanog isključivo na pamćenju, propada u stvarnosti.

U taktičkoj obuci mora se postići sposobnost samostalnog rasuđivanja u izvanrednim okolnostima, što se postiže pomoću metoda pitanja. Taj metod stimuliše pažnju i traži od vojnika da uloži napor u rešavanju problema.

Nastavnik mora da napusti sve procese koji ostavljaju misao nepokretnom i sve činjenice koje ne dopuštaju da se nešto otkrije, jer pri takvom načinu izlaganja vojn.ici ostaju pasivni i često nedovoljno koncentrisani. Svaki čas taktičke obuke mora biti praćen pitanjima koja drže vojn.ike budnim, potstičući ih da sami traže činjenice i formulišu sudove. U praktičnoj obuci, naprimer, korisno je da se jedna četa podeli u manje grupe i da jedna grupa samo posmatra i kritikuje. Takođe je potrebno čas taktičke obuke prpratiti konkretnim primerima, menjajući često situacije.

Ovakav način rada treba započeti od prvih dana, dok još regruti nisu ništa izgubili od svojih prirodnih osobina. Takav rad je suprotan intelek'tu' a'noj »dresuri«, jer teži da pripremi vojn.ike koji će samostalno reagovati svojim mislima i pokretima.

Positivni metod ustvari je vaspitački, koji traži da nastavnik ne samo obučava već i vaspitava. Vaspitati nekog znači uneti nešto novo u njegov život, modifikovati mu ubeđenja i izmeniti običaje. Vojnik je odrasla osoba čija volja još nije konačno formirana. O tome moraju voditi računa nastavnici-vaspitači.

Osobito je važno da se nastavnici bore protiv skepticizma i ravnodušnosti u svesti i ponašanju vojnika, jer su te pojave u suprotnosti sa životnim potrebama jed-

ne nacije. »Umreti za domovinu nesumnjivo je visok ideal, no da li je dobro da se suviše često zadržavamo na ideji smrti, na strašnim gubicima u poslednjim bitkama, i tako rizikujemo da se otupi oduševljenje vojnika za rat? Bolje je da govorimo o životu zbog koga se vodi borba. Za borca rat ima dvojako značenje: valja ubiti, a ne biti ubijen. Da bismo svoje vojnike oduševili za akciju, ne treba dopustiti da ideja te akcije u njihovom duhu bude zamenjena nekom drugom — suprotnom. Stoga treba prečutati sve aluzije na suprotne ideje«. Ove su autorove reči usmerene protiv defetističkih i demoralizatorskih tendencija egzistencijalističke filozofije i etike u savremenoj Francuskoj. I upravo zbog toga je pozitivan smisao ovog pozitivnog, tj. vaspitačkog metoda u vojnoj obuci.

Govoreći dalje o njemu, autor ističe da se treba čuvati svakog preferiranja u vaspitanju, izbegavati obmanjivanje, jer ono ubija poverenje. Naprimer, marš koji je izvršen danas, biće teži drugog dana ako je starešina obmanuo svoje vojnike u pogledu njegove dužine. Bolje je da nastavnici izriču pravila u potvrdnoj formi a ne samo u odrečnoj, da daju direktive za akciju a ne da izriču zabrane. Bolje je reći »radite to«, nego »nemojte raditi to« — jer zabrana nije priyatna. Ona sprečava akciju i izaziva potrebu da je ostvarimo. Nastavnik mora delovati na volju vojnika pozitivnim odredbama. On mora preduprediti ili kazniti, češće pridobiti nego sprečiti, oduševiti, a ne zaplašiti. Nastavnik mora izbegavati svako suviše naglašavanje greške pre no što se ona počini.

Kad autor postavlja pitanje: da li *autoritativni ili slobodni metod*, onda misli da li se radi o strožem ili liberalnijem odnosu u vaspitanju. Konzervativna pedagogija je favorizovala autoritativni metod i strah od kazne kao osnovno sredstvo u obuci. U vezi sa tim autor ističe da svi ljudi nisu izliveni na isti kalup, te da se ne može primenjivati na sve isti metod vaspitanja. On po karakteru razlikuje uglavnom tri vrste ljudi. Jednima je dovoljno narediti i oni će poslušati. To su poslušni ljudi koji vole autoritet, jer ih on oslobađa odgovornosti i samostalnog delovanja. Drugima treba reći: »Ti možeš to da uradiš« i oni će to uraditi. To su bojažljivi, kolebljivi karakteri koji očekuju savet i dopuštanje. Najzad, neke

treba izazvati: »Ti to ne možeš uraditi«. To su neposlušni, nedisciplinovani i pomalo smeli ljudi. Autor zatim ističe da je ta klasifikacija nepotpuna, jer postoje i druge vrste ljudi, kao, rezoneri koji žele da razumeju pre no što otpočnu delovati; zatim egoisti koji su osetljivi najviše na lični interes, lenjivci koji se samo pretnjom mogu naterati da deluju, itd.

Ovde je potrebno istaći da autor prilazi problemu karaktera isuviše u duhu psihologije urođenih, tj. nepromenljivih osobina čoveka, zanemarujući spoljašnju sredinu koja, u krajnjoj liniji, determiniše karakter čoveka. Naprimer, činjenica da postoji dosta egoista i lenština, uslovljena je besumnje društvenim odnosima, moralom i vaspitanjem koji vladaju u društvu. Isto to vredi i za »bojažljive i kolebljive« karaktere, koji nisu takvi zato što u sebi nose neke unutarnje ili urođene sklonosti da takvi budu, već ih je takvima učinio čitav način vaspitanja u porodici, kao i uticaj škole i ostalih ustanova društva.

S obzirom na to da u vojsci postoje ljudi s različitim karakterima, sasvim je ispravno, po mom mišljenju, što autor ističe da je potrebno voditi računa o psihičkim razlikama među ljudima u vojsci i da ne treba prilaziti svima istim metodima. Međutim, ne bih se složio da nekima treba prilaziti samo autoritativnim, a nekima samo slobodnim metodom, jer to znači da su neki osuđeni da se stalno gone, a drugi opet maze. Oba se ova metoda moraju primenjivati u vaspitanju (svakako, ne u njihovim ekstremima, već umereno) prema svim vojnicima, bez obzira na to kome »tipu karaktera« pripadaju. Starešina može primeniti kaznu, ali se mora služiti i drugim metodima koji mu stoje na raspolaganju, a koji su psihološki opravdani prema svim vojnicima podjednako.

U *zaključku* autor ističe da vojna obuka, kao osnovni zadatak oficira u mirnodopskom periodu, postaje svakog dana sve teža zbog sve većeg razvitka vojne tehnike. Međutim, oficiri ne razvijaju svoje metode sposobnosti adekvatno tome; oni su više osposobljeni za komandovanje nego za primenjivanje vaspitačkih veština. Stoga autor apeluje na oficire da se upoznaju sa modernom pedagogijom, koja im stavlja na raspolaganje veliki izbor metoda.

Sanitetski potpukovnik Pešu: SELEKCIJA REGRUTA¹⁾

Priroda poslova u armiji zahteva da se još upočetku, pre stupanja u kasarnu, za svaku vrstu obuke odaberu oni koji će joj najviše koristiti. Zbog toga je potrebno dobro poznavanje raznih službi i specijalnosti u armiji i uočavanje sposobnosti svakog mladića koji u nju stupa. Tako je u Francuskoj, zakonom od 30 novembra 1950, zavedeno t.zv. prethodno odabiranje. U naročitim centrima, koji su za tu svrhu organizovani, vrše se fizička i psihotehnička ispitivanja radi ustanovljenja sposobnosti regruta i pravilnog rasporeda po rodovima, službama i specijalnostima.

Prema piscu, lista profesionalnih specijalista obuhvata oko 160 specijalnosti (monteri, auto-mehaničari i električari, berberi, itd.). Najmanje su traženi pisci i litografi. Teškoća je u tome što u građanstvu ima relativno mali broj zanimanja koja neposredno odgovaraju potrebama službi i specijalnosti u armiji. Zbog toga je za svaku službu i specijalnost sastavljena odgovarajuća monografija koja sadrži: karakteristike posla — specijalnosti; kvalifikacije onoga koji radi taj posao (kulturni nivo, diplome i drugi dokazi, profesionalni ili tehnički stepen, umna razvijenost, fizičke i umne sposobnosti); kontraindikacije, naročito telesni nedostaci, kao smetnja za obavljanje posla i značaj svake duhovne sposobnosti za vršenje proučene funkcije. Skala ocenjivanja ide od 0 do 9.

Polazeći od podataka u ovom dokumentu (monografiji) regrut prolazi kroz niz pregleda, ispitivanja i proveravanja, da bi se tačno ocenile razne njegove osobine.

Usled potrebe masovnog ocenjivanja »lista sposobnosti« obuhvata: umne sposobnosti (I); smisao za brojeve (II); smisao za prostor (III); smisao za mehaniku (IV); tačnost percepcije — opažanja (V); tumačenje opažaja čula vida (VI). Pored ovih duhovnih sposobnosti, na listi se navode i već stečena znanja regruta iz mehanike (VII); elektriciteta (VIII); radija (IX); automobilizma (X), zatim sposobnost hvatanja po zvuku, odnosno za rad na Morzeu.

Za svaku službu su neophodne izvesne sposobnosti, a ponekad još i izvesno tehničko znanje. Za više službi je neophodna ista grupa od tri glavne sposobnosti i potrebno tehničko znanje, tj. t.zv. *krug sposobnosti*, kojih ima 10. Međutim, diferenciranje se može sprovesti i dalje jer, pored opštih sklonosti i sposobnosti, postoje još dva važna elementa — fizička sposobnost i kulturni nivo, tako da se krugovi sposobnosti dele na *grane poslova* (specijalnosti). Opšte sposobnosti se cene brojevima od 1—4: nepismen (1); zna da čita, piše i računa (2); svršena osnovna škola (3); niža ili potpuna srednja, ili diploma o višem obrazovanju (4).

Da bi se utvrdio odnos između fizičkih sposobnosti i službi (zvanja), u Francuskoj je izrađen *profil fizičkih sposobnosti*. Profil *EVASIFX*²⁾ davao je individualne i analitičke podatke čiji je značaj prevaziđen stvaranjem grana poslova. Sadašnji propisi tačno su postavili norme za pojedine rodove vojske i službe, ali se vrlo retko dotiču pojedinih zvanja, pošto jedna ista grana može da obuhvati zvanja koja pripadaju raznim rodovima. Štaviše, za dobro funkcionisanje jedne iste jedinice potrebna su različita zvanja (specijalnosti) koja se često dosta razlikuju i koja pripadaju različitim granama. Zato za korišćenje profila treba precizirati nova načela, jer on obuhvata samo četiri elementa, ili grupe elemenata, koji su relativno dosta udaljeni jedni od drugih, i to:

— element *E.S.I.* — koji pokazuje sve što se odnosi na glavne funkcije i udove, recimo, na vrednost psihičke konstitucije u globalnom smislu i način reagovanja na spoljni svet (pokretljivost, hvatanje);

— element *V.A.* — koji pokazuje vrednost organa čula;

— element *F.* — koji simbolizuje umne sposobnosti koje se, uostalom, uspešnije ocenjuju primenom »testova«³⁾ nego lekarskim pregledom; i

— element *X.* — tj. osećajna pos'ojanost koja izražava otpornost prema potrebama ili, u širem smislu, psihičku ravnotežu.

¹⁾ Lieutenant-colonel médecin Pechoux, La Selection des recrues militaires, *Revue de défense nationale* — decembar 1955.

²⁾ Pisac ne daje izvorne reči za skraćice koje upotrebljava. — Prim. Lj. Ha.

³⁾ Vrsta praktičnog opita.

Prema tome, ovaj profil zanemaruje izvesne elemente čije je poznavanje ponekad neophodno. Zato bi bilo logičnije da se mesto profila ustanove nedostaci (smetnje) koji su apsolutno nepodnošljivi za izvesna zvanja. Oni se uglavnom tiču rasta i težine, sposobnosti da se pravilno uočavaju boje ili reljef, pravilnog i nesmetanog govora — izgovaranja (zamuckivanje i šuškanje su smetnje za neka zvanja), dakle, tri elementa koje uobičajeni *EVASIFX* ne uzima u obzir.

Na osnovu tih postavki može se odrediti 7 kategorija:

1) apsolutna ili potpuna normalnost, bez ma kakvog nedostatka; 2) potpuna normalnost, sa eventualnim nedostatkom; 3) normalnost organa čula, umnih i duševnih sposobnosti, sa neznatnim nedostacima koji se dopuštaju kod ostalih elemenata; 4) normalne umne i duševne sposobnosti, sa lakim nedostacima koji se dopuštaju za sve ostalo; 5) normalne umne i duševne sposobnosti, sa znatnim nedostacima koji se dopuštaju za sve ostalo; 6) normalne umne sposobnosti sa izraženim nedostacima, koji se dopuštaju za sve ostale oblasti; 7) izraženi nedostaci koji su dopušteni u svim drugim oblastima. Međutim, nijedna od ovih kategorija ne predstavlja apsolutnu vrednost, odnosno ključ za stupanje na službu. One samo daju granicu ispod koje je mladić od 20 godina neupotrebljiv za izvesnu službu. Na taj je način bilo moguće sastaviti 22 grane. Pri površnom ispitivanju može izgledati da su te grane nespojive; ustvari, neka služba iz prostog i prividno vrlo pristupačnog naziva često skriva neke specifičnosti i zahteve koji se mogu otkriti tek posle detaljne analize.

Iz daljeg piščevog izlaganja vidi se da za svaku granu ima nekoliko zvanja, na primer, za granu 1 — kancelariski službenici, šifranti, itd.; za granu 2 — računski službenici, sekretari, crtači, itd.; za granu 3 — bolničari, golubari, muzičari, itd.; za granu 4 — rukovaoci ma'im aparatima (meteorolozi, nišandžije, itd.); za granu 5 — poslužioći teških oruđa, itd.; za granu 6 — vođe ekipa, laki monter (telefona i tome slično); za granu 7 — vođe ekipa, teški monter (mostovi, pumpe, itd.); za granu 8 — monter, mineri, pioniri, vatrogasci, itd.; za granu 9 — specijalni mehaničari, radnici u radionicama, itd.; za granu 10 — mehaničari, rukovaoci, skladištari, itd.; za granu 11 — monter te

ničari; za granu 12 — pomoćnici montera; za granu 13 — radio-tehničari i radio-podoficiri; za granu 14 — mehaničari sredstava veze; za granu 15 — radioelefonisti i radiotelegrafisti; za granu 16 — vođe radioekipa; za granu 17 — radio-primači; za granu 18 — upravljači oruđa, vozači vozila; za granu 19 — odabrani pešaci, vođe pešadiskih odeljenja; za granu 20 — osmatrači, voltžeri; za granu 21 — specijalizovani borci, za granu 22 — pešaci i mornari bez specijalnosti. Ovom broju grana dodaje se spisak profesionalnih specijalnosti.

*

Centrom za odabiranje (koji radi neprekidno i svakog dana prima isti broj regruta) rukovodi viši oficir, pomoću:

— lekara i lekarskih pomoćnika koji daju ocenu fizičke vrednosti, ustanovljavaju sposobnost za službu i, u slučaju potrebe, spremaju dosije za izlazak pred revizionu komisiju za oslobođenje ili odlaganje službe;

— oficira i podoficira koji vrše sva psihotehnička ispitivanja pomoću »testova«, čiju ispravnost proveravaju pomoću specijalnih mašina i koriste rezultate blagodareći primeni mehaničko-grafičkih sredstava;

— oficira specijalizovanih za psihološko ispitivanje kojim se završava ceo niz ispita;

— oficira, podoficira i ljudstva iz trupe, koji se staraju o radu, rukovođenju disciplini i opštoj organizaciji.

*

Ispitivanja u centru obavljaju se u toku tri poludana i imaju fazu *analize* i fazu *sinteze*.

Faza *analize* ima dva dela — psihotehnički i lekarski. Psihotehnička ispitivanja traju oko 5 časova, sa prekidom u podne. Pri ispitivanjima se koristi »papirolovska«, bez ikakvih mehaničkih sredstava koja se primenjuju pri psihotehničkim ispitivanjima. Podaci svakog »testa« nalaze se u štampanim sveskama, a odgovori se pišu olovkom na »listi za odgovore«. Proveravanje vrše elektronske mašine, za kojima rade po 2 korektora koji mogu proveriti 600 lista na čas.

Svaka se sposobnost ocenjuje odgovarajućim »testom«. »Test« za ocenu

teligencije sadrži niz slika ili figura koje treba dopuniti po svom nahodaenju — zbog nepismenih i onih koji govore strani jezik.

Smisao za brojeve omogućava manipulaciju brojevima i računanje napamet. Tu treba rešiti nekoliko problema iz obične računice u određenom vremenu.

Smisao za prostor ima značaj za razumevanje mehanike i sposobnost posmatranja u prostoru. Ocena se dobija posle niza proba u kojima treba uočiti figure koje se mogu staviti na model.

Sposobnost za mehaniku ima sve veći značaj u armiji. U jednom »testu« se naročito ističe praktični značaj te sposobnosti.

Tačnost percepcije prikazuje sposobnost da se u svesti zadrži slika neke celine, tačan položaj i da se pri sl.čnim percepcijama identifikuje. Pri tome dolaze do izražaja sposobnost pažnje, saveznost, gipkost, i omogućuje se prelazak sa šeme na stvarnost. Za ocenjivanje se uzima niz slika sa predmetima ili crtežima sličnog oblika, a među njima je samo jedan potpuno identičan pokazanom modelu.

Tumačenje vizuelnih podataka odražava brzinu percepcije. Ono se svodi na to da se u nekoj većoj celini otkrije neki pojedinačan oblik, neki ograničen položaj koji je obuhvaćen tom celinom, da se pronađe određeni izgled od koga se vidi samo jedan elemenat, ili da se identifikuje neki predmet koji je gledan neko određeno vreme. Ovo identifikovanje jedne naročite tačke u nekoj celini omogućuje da se otkrije anomalija na nekoj montaži, kao i promene na nekom ranije posmatranom području.

Četiri »testa« služe za ocenjivanje obima »tehničkih« ili »profesionalnih« znanja, o kojima je već bilo reči, a jednim se proveravaju školska, tj. »opšta kulturna znanja«.

Morzeov »test« služi za ocenu sposobnosti čitanja po zvuku. Sa ploče koja emituje grupe zvukova, uzetih iz Morzeove azbuke, regrut treba da prepozna izvesna slova koja su prethodno naznačena.

*

Cilj je lekarskih pregleda da olakšaju sastavljanje što je moguće vernije slike fizičkog stanja pozvanog regruta i da ot-

kriju mane i nedostatke, a zatim istaknu naročite fizičke mogućnosti koje mogu da posluže za orijentaciju.

Svaki regrut prolazi kroz više ruku, tako da sastavljanje fizičke slike postaje zajedničko delo. Svaki član ekipe za ispitivanje unosi zaključke ili rezultate za svakog pojedinca u naročitu rubriku lekarskog kartona.

U prvo vreme regrut, po uputstvima lekarskog pomoćnika, ispunjava upitnik u kome daje detaljne podatke o svojoj ličnosti i porodici, o svojim nedostacima i sadašnjem zdravstvenom stanju. Posle toga se rezultati merenja i ispitivanja sumiraju. Tu ulaze i rendgenski snimci, analiza mokraće, pregled usta i zuba, uzrast, težina, kapacitet pluća, otpornost pribora za krvotok i ocena snage mišića.

Čula su predmet vrlo detaljnih ispitivanja; pomoću *audiometra* vrlo se tačno ocenjuje sluh, a za ocenu opšteg stanja čula vida, vida na daljinu i izbliza, oštirine vida svakog oka, uočavanja boja, reljefa, vida pri slabom osvetljenju, i mogućnosti da se vide predmeti koji se kreću, primenjuje se čitav niz aparata.

Na kraju pisac ističe da je u pojedinim slučajevima vrlo korisna intervencija lekara — psihijatra ili psihologa, kome se upućuju oni koji su dobili slabe ocene pri ocenjivanju testovima. Psihijater treba da ustanovi da li je u pitanju istinska umna zaostalost ili nedovoljna školska sprema, pretvaranje, ili neki drugi uzrok. Psihijatra treba poslati na pregled svakog pojedinca čije ponašanje izgleda abnormalno, koji pokaže neobičan stav, bilo za vreme bavljenja u centru (pri ispitivanjima ili posle njih) ili pri završnom razgovoru sa oficirom koji rukovodi psihološkim intervjuom.

Faza sinteze sastoji se takođe iz lekarskog i psihološkog i vojnog pregleda.

Završni deo lekarskog fizičkog pregleda vrši šef lekarske ekipe, koji na osnovu lekarskog dosijea sastavlja profil fizičkih sposobnosti, daje zaključke o lekarskim pregledima, izdvaja one koji ne ispunjavaju uslove za službu i daje predlog za oslobođenje ili odlaganje službe; precizira eventualne nedostatke.

Kruna celog pregleda i svih ispitivanja je razgovor ili psihološki intervju koji se poverava naročito specijalizovanom oficiru. Tom prilikom regrut može da dá neke bliže podatke, da kaže svoje pravo

zanimanje, porodične prilike, kako koristi slobodno vreme i koja ga vojna dužnost privlači. Oficir će zabeležiti svaku novu činjenicu, svaki abnormalan ili sumnjiv stav, sve što ga pobudi da zahteva dopunsko ispitivanje.

U ovoj fazi ispitivanja popunjava se lični karton i unose se rezultati ispitivanja, zatim diplome, koje jezike poznaje, razna praktična znanja, porodično stanje

i društveni položaj, a naročito njegova eventualna profesionalna specijalnost i tri grane poslova za koje kandidat ima najviše sposobnosti. Na osnovu tog kartona regrutne komisije mogu da raspoređuju regrute po rodovima i vojnim jedinicama, vodeći računa o stvarnim kvalitetima pozvanog godišta.

Lj. Ha.

Povodom prikaza: »NEMAČKE SUVOZEMNE SNAGE U POČETKU RATA«

U prikazu knjige B. Milera-Hilebranda, objavljenom u *Vojnom delu* br. 9/55, izgleda da neki podaci nisu izneseni dovoljno precizno. Naprimera, na str. 86, u 3 stavu desnog stupca, stoji, između ostalog, da je u jesen 1938 Nemačka imala 35 pešadiskih, 4 motorizovane, 4 lake, 5 oklopnih i 3 brdske divizije itd, dok je Čehoslovačka imala oko 30, a Francuska oko 100 dobro naoružanih divizija... itd.

Međutim, prema onome što je dosada poznato o konferenciji od 28 maja 1938, kada je Hitler dao instrukciju za napad na Čehoslovačku, neki nemački generali su smatrali da njihove oružane snage još nisu spremne da upadnu u Čehoslovačku,

jer bi moglo doći i do intervencije Francuske, Britanije pa i Crvene armije (Hitler u ovakvu intervenciju nije verovalao). Što se tiče Francuske, nemački Generalštab je predviđao da ona *može da mobilize 100 divizija*.

Činjenica je da Francuska u vreme Minhena, ustvari, nije imala pomenuti broj dobro naoružanih divizija, već se samo verovalo da je tada *mogla* takve efektivne da mobilize. Uostalom, poznato je da je do pune mobilizacije Francuske armije došlo tek posle napada na Poljsku, a ne ranije, što je Hitleru i omogućilo da u Minhenu postigne željeni uspeh.

A. B.